

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Societatis Iesv Pars ...

Pars Prima Sive Ignativs

Orlandini, Nicola

Antverpiae, 1620

Historiae Societatis Iesv Liber Decimvssextvv.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13935

ferè ad vitam tuendam sit, præter subsidia, quæ Dynastæ impertunt, inde sit, vt penitus illis obnoxia, quò se cunque ij religione, aut alio animi studio verant, ipsa vel compulsa fame sequatur.

Sed ne sanctas Dei leges facilè Dynastæ completerentur, peccata, quibus implicabantur obstabant. Ita nec ipsi, nec qui eorum parebant impetio, suis è tenebris emergebant.

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV LIBER DECIMVS SEXTVS.

1556

1
Statu Societatis
Roma.

2
Multa à
B. Ignatio
decreta.

Nniam superest sextus & quinquagesimus operis huius clausula, quem Societati B. Ignatij Parentis eius excessus memorabilem & honoratum fecit. Hoc ineunte anno, tamenti æquum se ac propitiū nostris rebus præbebat Romæ Pontifex; tamen Ignatius, vt causam ei quidpiam innouandi præciperet, diebus Dominicis Sacrum ac vespertinas preces in Professorum templo cum cantu peragi iussit; hac re Paulum, qui chorū maximè videbatur in Societate requirere, ratus fore contentum. Metus de Cardinalatu Lainij magna ex parte remiserat; quanquam Pontifex eius & Olauij operā in consultationibus quas ad ordinandas Datarie res instituerat, egregiè vtens, veritus ne metu purpura Lainius se fuga eriperet, se uero obedientia iussu exire Vibe vetuerat. Fecit potestatem in Collegio Romano tum Societatis Scholasticos, tum Germanicos alumnos ad quoscumque litterarios gradus promovendi. Primiq̄ omnium in eo Gymnasio cum ritè triduo disputassent, scholasticæ Theologicæ habuissent, sacre Theologiæ Doctores à Doctore Olauio Henricus Blissemius, & Ioan. Tilia creati sunt. In Indiam postulantibus Patribus ex Europa Prouincialem Consaluum Silueriam Ignatius misit; Borgiæq̄ ad Indias quoque Commissarij ditionem extendit. Conuictorum procuracionem, quam Conimbricensi Collegio Ioannes Rex offerebat, iudicauit suscipi posse, dum sanctas haberent à Collegio ædes, atque æconomum externum, qui res domesticas procuraret. Cùm verò pertinere permultum existimaret, siue ad coniungendos inter sese domesticos, siue ad proximos adiuuandos, vt mente idem sentire Socios, ita & lingua sonare; legem de ediscenda nationis, apud quam degitur, lingua ab se ante latam renouauit, & quotidie in Romano Collegio eam ob causam voluit primatim explicari Italicæ linguæ præcepta. Exercitiorum quoque spiritualium vehemētē vsū commédans, quo latius eorum manaret utilitas, admonuit, vt, quæ ad primam hebdomadam pertinent, coniunctis etiam matrimonio viris ac feminis impertirent. In superiore atque inferiore Germania singulas instituit prouincias. Cùm enim ad Viennense Collegium, Pragæ alterum, tertium Ingolstadtij (de quibus infra narrabitur) accessissent; Prouinciæ ex his institutæ Petrum

Canisum licet è Christiana humilitate reluctan-
tem præfecit. In Belgio erant Louanij Tornaciq̄;
de Societate nonnulli, Colonia item aliquot,
spesq̄ue erat hinc vnus è Collegijs publicis, vt
euenit, impetrandi. & Petrus Ribadeneira apud
Philippum Regem, vt Societatem in eas prouin-
cias admitteret, exitum è sententia sperans, ad-
nitebatur. Quæ omnia cùm secunda incrementa
pollicerentur, fecere, vt noua prouincia Germa-
niæ inferioris nomine conderetur. Quanquam
Bernardo Oliuero, qui fuerat designatus Pro-
uincialis, antequam munus iniret, idem sub tem-
pus, quo B. Pater sublatus est, ex humanis excep-
to; habet hæc prouincia quidem, vt gaudere possit
se ab Ignatio institutâ, ceterum Prouinciali Pæ-
posito diu caruit. Collegia miro planè studio
vbique terrarum experebantur. Vna in Italia, vt
omittam minùs nobiles ciuitates ac populos,
Brixienfes, Aretini, Asculani, Anconitani, Mace-
ratenfes, Callienfes, Spoletini, Narnienfes ten-
debant supplices manus, & prolixè omnia polli-
cebantur: quibus tamen satisfactum non est, par-
tim ob Sociorum paucitatem, partim quòd sta-
bat Ignatio, quantum liceret, Collegia non insti-
tuere, vbi iustum familia corpus haberi non pos-
set. Amerinis tamen in Vmbria, ac Senensibus in
Hetruria, atque in Sicilia Catanensibus fuit ali-
quid indulgendum. Michaël Botellius valetudi-
nis gratia missus Ameriam, cùm ciues vitæ suæ
dicendiq̄ genere commouisset, vt eiusmodi
hominum perennem vsū expeterent; existima-
uit Ignatius præter utilitatem, quæ conferri pos-
set in ciues, tum propinquitate, tum salubritate
cæli, opportunum Collegij Romani valetudi-
narijs eo loco fore secessum: eoque non absolu-
tam per se ibi locare familiam, sed quasi membrū
Collegio Vrbis meditabatur adiungere. Igitur
cùm Amerini instarent, ardentissimeq̄; Doymus
Naucius virtutis iuxta & auctoritatis magnæ sa-
cerdos; Georgius Passius natione Sardus, Botel-
lij loco susceptus est, qui noui domicilij adorna-
ret ac moderaretur initia. Victus ex eleēmofynis
affarim suppetebat, qua benignitate ciuium, qua
vilitate annonæ: quæ tanta erat, vt, cùm propter
exortum inter Paulum IV. & Philippum Regem
bellū de diuidendo vrbano Collegio spargēdo-
que per Italiam ageretur, compertum sit vnde
nos Ameriæ nummos aureos in annua singulo-
rum alimenta satis fore.

3
Multa pe-
trantur
Collegia.

4
Amerina
sedu totum.

Longè

Longè dispar erat Senarum status. Inelyta & potens modò ciuitas graui exhausta bello, priore anno in ditionem venerat Philippi Regis, cuius nomine administrationem primùm Franciscus à Toletò, dein eo vita functo, Franciscus Mendoza Cardinalis Burgensis suscepit. Is fœda ubique cernens belli vestigia, humanissimi populi calamitates summas cõmiseratus, subsidijs humanis datina coniungens, quatuor è Societate ab Ignatio postulauit, qui ad tenues illas consolandas recreandasque reliquias operam suam conferrent. Digna res caritate Euangelica visa Ignatio, præsertim quòd permagni intererat, statim spirituum quasi fabrùm adesse copiam, per quosiam formace calamitatis mollita gensingeretur: vt tanquã renascens de integro Christianæ formam pietatis in duceret. Comes anno superiore in Poloniam Salmèron Pontificis missu iuerat Aloisio Lipomano Apostolico Nuncio, primus qui de Societate regnũ illud ingrederetur. Inde redeuntem transire Senis iussit Ignatius, Cardinaliq; ac ciuitati, dum per Pontificem liceret, quidquid in se esset, nauare operæ. Quod cum Salmèro accuratè gessisset, non commodè omnino cessit. Nam eo mox à Pontifice accersito Romam, missoque cum Cardinali de Morula in Belgiũ, Senas xv. Kal. Maias ab Vrbe venèrè Hieronymus Rubiola Hispanus ac sacerdos, qui Collegio præfesset; Hæctor Leónellus, qui superiorè; Petrus Regius, qui inferiorè discipulorum classem docerent; alterque sacerdos accessit Florentia. Hi omnes quam valdè idonei ac nauis, tamen quòd eloquẽtia, doctrina, auctoritas Salmèronis occupauerat omnia, neque ciuitatis, neque Cardinalis, opinatium similes Salmèroni homines ad fundamenta Collegiorũ ac primam speciem solere mitti, expectationè implebant. Kal. Maij in destinata sibi domum ingressi, S. Lili, seu Ægidij templo vti cepere. Domus planè erat inanis. Non mensa, non sella, non scrinium, non scabellum vsquam: libelli, & quæ secum attulerat pauca scripta, & si quid erat vestis, reponerantur in paupèro. Ad scribendum lectulo pro mensa utebantur: quoad Ferdinandus Aluarus, & Franciscus Villandua Hispani homines ac pij, cum Collegium fortè inuiderent, tantam inanitatem admirati aliquantũ pecuniæ ad instrumentũ domesticũ, & scholarum quoque subfella contulere. Amicorum plerique diffidebãt tam exinanita ciuitate stare Collegium posse. Nam cum ciues non voluntas, sed facultas deficeret, Cardinali, qui opus inchoauerat, in multitudinem ingentem miserimã plebis dispertienda erat benignitas. At Rubiola, nec labori parens; nec quidquam benignitate cœlesti diffusus, nouos accersijt adiutores: atque vbi paciscendis quatuor stipem alij desperabant, ipse extremo anno duplicatum numerum Sociorũ Dei fiducia, fundo nunquam fallente, alebat. Hi verò dum coniunctis impigrè viribus in cœnobijs virginum, in carcere, in domibus hospitalibus, demum ubique diuini verbi semen spargunt, connescente paulatim Salmèronis memoria, oculos ad se omnium cõuertere. Milites præsertim, quorum plena erant nosocomia, Sociorum caritatè admirabantur. Deoque agebant gratias, qui sibi, quos in tanta calamitate commilitones deserue-

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

rant, & humana omnia leuamenta defecerant, tales consolatores & administratos in tempore prospexisset. Rector breui (vt sunt volenti plana omnia) non pueros catechesim modò docere Italicè, sed suggestum etiam cœpit inscendere: adeoque humilitate sua & comitate ingenua carus erat, eaque patrabat, vt ipsemet fateretur experimento se discere, quod scientia antè perceperat, Deum ad præclaras res imbecilibus adminiculis vti. Et sanè videbatur diuina clementia pleno fidei viro insueti quoque fauore adesse. Namque matrona nobilis, quæ diuturno grauique laborabat morbo; eo inuisente præter omnium opinionem valetudini restituta est. Inter ceteros, qui Collegij initia fouere; nobilis Hispanus fuit licentiæ gradu insignis Marciantes nomine: è ciuibus Senensibus Alexander Piccolomineus, vir genere doctrinaque clarissimus, qui cum alia, tum complura volumina S. Patrum donauit benignitate peropportuna: atque Antonius Vitellius, qui cum se Societati dedisset, sua quoque paulatim ei Collegio dedit.

Reliquam per Italiam itrenuè Socijs; nec solum vrbes, in quibus habebant domicilia, sed adiacentia etiam oppida excolentibus; nulli tamen hoc anno latius diuinam sementem Lauretanis fecere. Immuerat paululum & belli strepitus, & grauitas annonæ ad Lauretanam ardem peregrinorum concursum. Tum Patres inter se, Nunquid desidebimus segnes, & subfella frustra tenebimus? Quin potius, quando populis non est huc veniendi copia, ad eos nos imus: Id cum placuisset, præsertim quòd vtrò à plerisque populis accerserantur, toto agro Piceno latiusque peregrinati sunt. Maceratam initio anni Emmanuel Gomius à Monte maiore, & Ioannes Mortagna sacerdotè, ille Lusitanus, hic Belga ciuium rogatu venire: quibus paulò post ipse Oliuerius Lauretanus Rector accessit, ab trium dierum peregrinatione rediens, quam, vt scelera quadã prohiberet, de Ignatij sententia susceperat. Grauissimè Macerata, vt pleraque Italia, rerum penuria laborabat. Igitur Patres non solum catechesi, Sacramentorum administratione, tollendis inimicitijs, nosocomio restaurando, sed etiam leuanda inopia commo ditatis in commune plurimum peperere. Sodalitas erat S. Hieronymi nomine, quam principio inter se ciuium primi inierant ad subleuandas egentium calamitates. Hanc collapsam ac propè direptam, addita lege, vt diuina mysteria singulis mensibus vsurparent, redintegrarunt. Dumque Sodales illustrem suã beneficentiã cæteris faciem præportant, omnium, quibus facultas aderat, excitata est atque deprompta benignitas. Ad hæc ciuitate trifariam distributa, Magistratu ac Prætorè summè rem probantibus, binæ grandes natu matronæ, & virtute eminentes lectæ sunt, quæ corrogatam ex sua regione stipem inter egenos, quos præcipuè senis morbi que premerent, dispertirent. Inter præclara hæc studia sempiternus virtutum hostis Sathanas sibi non defuit. Principes iuuentutis (vt est Maceratenis iuuentus liberalibus studijs apprime dedita) comœdiam silentio comparatã, non vsque quaque sanctam, celebritate magna pergeniales ante Quadragesimam dies habendam.

L 1

Vbi

Senensium
Collegium
inchoatum

8
Missionses ex
Lauretano
Collegio.

9
Macerata
rei gestæ.

10
Prima sup-
plicatio ho-
rarum qua-
draginta
diebus ante
cineralia.

Vbi fuere cuncta in promptu, vulgatur fama, & incenditur omnium expectatio. Tum Patrum quoque ad aures peruenit res; qui cognito quid fabulæ esset, diaboli lenocinia disturbare aggrediuntur. Cæterum Prætor ipse propter impensas in choragium factas, rem aiebat progressam longius, quam ut reprehendi pietatis cum lucro posset. Hic Patres, ne diabolus quasi victor triumphet, suum & ipsi spectaculum parant. Pulchrè exornato loculo in eundem diem, quo danda erat fabula, quadraginta horarum supplicationem ad sanctissimum Christi corpus palam propositum edicunt. Admirationem fecit omnibus rei nouitas, & multorum animos religio pupugit. Itaque distracta vrbs est, alijs ad templum, alijs ad scenam currentibus: & quidem (vt dicebat, quanquam non sapè sit) plures ac potiores habuit Christus. Quin ita multi non ad preces modò, sed ad sacram etiam homologesim confluxere, vt Patres à prima luce ad multam noctem, propè assidue audiendo, pares tamen multitudinis esse nequieuerint: nouumque id inuentum vel ijs, qui scenam adiuerant, utpote quamuis deteriora sequerentur, meliora probantibus, placuit. Et Patres apprime salutare experti ad licentiam eius temporis minuendam, ita posterioribus annis frequentarunt, vt suis in domicilijs propè omnibus in mores tandem induxerint.

11
Missio Cin-
gulana,

His Macerata gestis Oliuero atque Emmanueli noua offertur prouincia. Cingulum, quod peruetus ac nobile oppidum est in Picenis; inimicitia duas inter præcipuas familias iam inde ab eodem, vt ferebant, annis, eoque amplius, in factiones scèdè distraxerant. Malo tam inueterato frustra tentatis sapè medicamentis, Cingulani pro ea, quæ aduersus Patres omnium erat reuerentia, communi consensu ex Lauretano Collegio implorandam opem statuunt. Eius rei gratia Oliuero, qui nominatim accerfebatur, & Emmanuel profecti, Deo aspirante, non sine ingenti labore atque certamine, fecere tandem ad eò inlicitè pesti medicinam. Oliuero dehinc Lauretum reuerso, Emmanuel ad oppidum S. Seuerini transfudit se: inde post consueta feliciter obita excursionum munera, Camerinum contendit, comite Hortensio Androsio Fuluij fratre, qui vnà cum Curtio vtriusque germano paulò antè Societati sese addiderat. Camerini inter cætera caretheos ratio sic placuit, vt breuis eius summa typis ederetur spargenda per diæcesim: cuius partem maximam missu Episcopi Emmanuel peragravit. Matilicæ non malè; sed Fabriani profusè sententia processit labor. Super alia consueta, in litterarium ludum tradendi catechismi morem induxit, magna vi libellorum Camerino aduecta. Cumque octo essent Fabriani Monialium cænobia, ea in orbem obiens, deq; vitæ Religiosæ perfectione disputans, tum alia omnia, tum præcipue sanctæ Margarete cænobium, vbi Moniales ex magna superiorum temporum sanctitatis opinione in magnam deciderant licentiæ notam; ita contexit, stupente ciuitate atque Episcopo, frustra correctionem sapè antè expertis, vt collatis in commune rebus, quas quæque habebat proprias, expiata ad vnã generalem confessionem, instauratis magno feruore votis, insigni

12
Camerinensis, & adiacentium populorum.

cum paupertate, sanctimonia atque obedientia, vitæ perfectæ cursum, quasi stadium nunc primum ingressæ, vegetis ac recentibus animis iniierint. Insignis tamen eodem in genere ad S. Genesium editum est opus, quo numerosius erat cænobium Religiosarum numero septuaginta. Hoc cænobium, & ipsum oppidum ita coniectum, & honorifica apud vicinos in opinione positum est; vt fama celebraret, nullum ex longo intervallo memorabilius in toto agro Piceno factum. Nec segnius alia sacerdotum paria Anconam, Montem Sanctum, Montem Luponem, Monticulum, Mortum, Ofidam, Firmum, Asculum, Hesium obseret. Talium rerum secundus ruthor longè lateque Italiam peruagans, studia vbiq; aduocandæ Societatis excitat. Eodem tempore Fuluius Androsius, qui anno superiore Doctor, & Lauretana ædis Canonicus ad Societatem venerat, Meldulam diligenter excoluit. Stephanus Capunfaccus è Societate aliquot ante annis eò profectus, exemplo atque operâ etiam supra vires contetâ populum ita vniuersum commouerat, vt eo morte sublato, nihil ardentius cuperet, quam similem ei virum nancisci: idq; potissimum flagitabat Leonellus Pius Rodulphi Cardinalis Carpenis pater, ea tempestate Meldula Dominus. Ergo Fuluius ad id delectus, dum ex Vrbe properat, quacunq; iret, addito scilicet ad maturam dudum virtutem tirocinij feruore, vestigia Apostolici hominis altè impressit. Apud Fulginium in Abbatia, cui nomen S. Maria in Campis, exceptus hospitio, præclaram hospitibus mercedem rependit. Vnius confessionem magno cum dolore ac fletu totius vitæ peccata retexentis excepit, alios adduxit, vt reciperent Lauretum se ad exercitia spiritus profecturos: cunctos demum sanctis moribus inflammauit. Inter sacrificandum ad agrestes conuersus, sic ardore orationis, rei que nouitate commouit simplici turbam, vt quidam mox Fulginium profecti Apostolum se apparuisse celebrarent. Inde Camerinum iter profectus cum monasterij eiusdem Religioso: cui cum fortè ruens è montibus, inter quos iter erat, lapis crus aliquantum læsisset, Pater illo in suum equum imposito, pedes Camerinum tetendit. Pari suauitate virtutum calens operarius, ac bonus vbiq; Christi odor, cum Camerinum, Lauretum, Anconamque repleisset, Meldulam attigit. Hic verò non abunde modò Leonelli respondit votis: Sodalitatem domui hospitali præpositam restituit, pueros rudesque Christianis dogmatibus imbuit, & diuina omnium animis studio insatiabili imperituit: sed ita plena pietatis gerebat viscera, nihil vt sibi reliquum faceret, quo humana quoque in egentes subsidia deriuaret. Atque ad eò libros etiam quosdam, quos secum Laureto detulerat, vendidit, vt inopem senem ob æs alienum non magnum in carcere diu clausum vindicaret in libertatem. Sub autumnum ingenti relicto, apud summos & infimos desiderio sui, Senas transfatus est ad nascentis ibidem Collegij firmamentum.

Interim Sicilia gemina accessit colonia. Nam & Bibonense Collegium tertio ante anno susceptum, in colis frequentatum, & nouum inchoatum est Catanæ. Pendoneas Bibonæ ædes collatione

13
Fuluius
Androsius
Meldulam
mittitur.

14
Bibonense
Collegium
in Sicilia
inchoatur
magnifice
collatione
ita.

tione ciuitatis extruxerat Isabella Vega Proregis filia Petri de Luna Bibonenſis Ducis vxor, inſigni opus caritate complexa. Nam quemadmodum ea parentibus curarū prima eſt, vt eius filij, quem ſtirpem domus deſtinant, fortunam quā optime conſtituant; ita ſibi dicebat eiufmodi inſtar filij Bibonenſe Collegium eſſe: neque curam potiorē vllam, quā eius luculenter ornandi. Et ſane ſi par votis vita adfuisset, haud dubiè quod cogitabat, præcipuis illud Sicilia Collegijs adacquasset. Bibona eſt oppidum duobus termè familiarū millibus frequens (ita tum cenſebatur) populus vulgò inops. Nam nec agrum pro reliqua Sicilia opimum habent, nec vllum ab industria mercaturæ ſubſidiū. Iam duo de Societate illic agebant, quibus Eleutherius Pontanus Rector, nouemq; Socij acceſſere iſſis Iannarij Kal. Eos oppidani gratulatione maxima acceperunt, proſius tanquam parentes, & quosdam diuinos homines miſſos à Deo, ad reſtituendam candori priſtino pietatē. Itaque non aliter cœpere ad eos in difficultatibus ſuis habere perſugiū, quā velut ad homines, à quibus humana pariter ac cœleſtia ſperare adiumenta poſſent. Ac placere ſibi illam Deus de famulis ſuis opinionem ſignificauit. Cum enim biduum ac duas noctes parturiens femina fruſtra leuamenti humane artis adhibitis, grauiſſimè torqueretur, ad Eleutherium, vt ſemper faciebant, Bibonenſes accedunt: eoque negante ſibi vel medendi ſcientiā, vel edendi miracula vim ineſſe, nunquam precando abſtere, quoad Pater partim perfeuerantia fatigatus, partim eorum fide conſuſus, edicta domesticis precatōne, tradidit eis aqua vaſculum conſecrata, iuſſis in fronte, pectore, vteroque laborantis crucem illa formare, quod cum feciſſent, ſubinde incolumi parète ac prole ſacillimus conſecutus eſt partus. Hac populi voluntate Patres ad eius culturam vſi, excidendis publicorū vitiorum ſentibus ſecurim continuo admouent: ludum alearum propè radicitus ſuſſulerunt. Quæ infeliciffima ſtirps ita ramos latè propagarat, vt toto oppido diebus præſertim ſanctioribus niſi ludentium conuenticula & circuli ſpectarentur. Licentiam cum perſona bæchandi anniverſariæ diebus inſania valdè caſtigant. Quòd ſi quos etiamnum intemperatiæ conſuetudo abriperet, ij Patrum conſpectū ſedulò declinabant. Vehementer etiam ſuperſtitioſas præſciturū coërcere nannas tenebraſque, quibus sæpè anno longioribus vltro lugentes ſeſe damnabant. Reſtinere inimicitias odiaque multorum. Noſocomium publicæque cuſtodias ſubleuarunt. Sed quam ſummo ſupplicio damnatis impendere operam, ea præcipuè neceſſariæ caritatis, & ſalutaris exempli ſuit. Quippe increbraerat in vulgus opinio, qui cum eiufmodi hominibus agerent, infames eſſe, & eorūdem poſtea animis inſeſtari. Hæc perſuaſio faciebat, vt ne ſacerdotum quidem vllus in talium hominū venite congreſſum auderet. Et quidem vſu interdum veniebat, poſt damnatorū mortem, vt propinquorum aliquem diabolus, ad irretiendos tanto magis ſuperſtitioſe animos, Deo in penam modicæ eorum fidei permittente, corripere. At vbi Patrum in remenda infamia & manibus terribilibus eſt perſe-

Hiſt. Societ. Jeſu Tom. 1.

cta conſtantia, multis creuere animi, ne miſeros ſupremo illo momento deſerent. E ſcholis ex-
tabat feliciffimè fructus, ad quas etiam Sacca,
Agrigento, Burgio, Palatio, alijsque propinquis
oppidis accurrebat iuuentus. Rector Eleutherius
pueros claſſis inſimæ prima rudimenta do-
cebat: iam Chriſtiane doctrinæ carminibus paſ-
ſim oppidum agrique perſonabant, cum paruam
illam familiam clades ingens attriuit. Iunio men-
ſe, cum ad eam diem conſucta in domo habitaf-
ſent, in Collegium nouum migrarunt. Verum ſi-
ue ex recenti opere domicilij, ſiue quòd altoqui
non admodum ſalubre ſit Bibonenſe cælum, ex
duodecim Collegij fundatoribus, modico in-
teruallo quinque ſibi cælum primitiarum loco
præcepſit. Pridie Kal. Sextiles vnus è Magiſtris
Guido Antonius nomine, quem cæteri poſtea
ſecuti ſunt, obiit. Is rota nocte cum morte luſta-
tus, ſub horam, qua Ignatius Romæ expirauit, ſi-
bi redditus, Mira, inquit, hæc nocte oſtendit mihi
Dominus, quorū memoriam, ſi vita ſupererit,
profectò nulla vnquam expunger obliuio. Et
quanquam humilitatis cauſa, nihil apertè expli-
cauit, tamen de B. Patris migratione, vt poſtea
rem comparantes iudicarunt, viſus eſt loqui.

Hoc rerum Bibonæ curſu Catanenſe Collegiū
inchoatur. Præerat Catanæ Ferdinandus Vega fi-
liorum Ioannis Proregis hoc tempore ſuperſtitū
primus: què Pater, cum prius Aluarus vocaretur,
mortuo, vti ſuprà diximus, Ferdinando natu
maximo, ob eius caritatem, vt in locum ſubibat de-
mortui, ita etiam in nomen voluit ſucceedere. Iam
ipſe Prorex aduocada in Siciliam Societatis au-
ctor fuerat, Meſſanaq; conſtituenda: Eleonora
Oſoria eius vxor Panormitanū Collegium pro-
mouendum ſuſceperat: Suerus horum filius, Fer-
dinandi minor frater Syracuſis, (cui ciuitati præ-
erat) collocarat: amborum germana Isabella Dux
Bibonenſis in oppidum ſuum Bibonam adduxe-
rat. Ergo Ferdinandus quoque faciendum ſibi pu-
tauit vt Catanam ſuam in præfecturā accerſeret.
Ad eò cum viro coniux, cum parentibus filij, in-
terque ſe fratres ac ſoror ſtudio erga Societatem
Siciliamq; certabant. Accedebat ad Ferdinandi
ſtudium Nicolai Marie Caraccioli Antiftitis vo-
luntas, & ciuitatis, qua perpetuos reditus pro-
mittebat. Ita attributo in vſum templo S. Alcen-
ſionis, ac propinqua domo, quam Ferdinandus
emerat, Antonius Vinckius, & Sancius Ochioa
Nauarrus ſacerdotes, toridemque Laici, in ducto
ſtatim catechiſmi vſu, cœnobijs Montalium vna
cum Vicariò Epilcopi recognitis, aggregatq; San-
cius concionari, Vinckius Epilcopi rogatu qua-
ſtiones conſcientiæ Clero euoluere, læta nouæ
coloniæ exordia poſuerunt.

Florente iam prouincia Sicula, & rebus geren-
dis, & operarum numero, & Collegijs ſtabili ve-
ſtigalium fundamento nixis, ſuperioris quoque
Germaniæ prouincia per amplius eſt orta princi-
pijs. Ineunte anno Summi Põſificis iuſſu, ex quo
id Ferdinandus Romanorum Rex poſtulauerat,
Ignatius Socios Pragam mittēdos duodecim le-
git: inter quos præcipui erant Cornelius Brogel-
manus, Henricus Bliffemius, & nouæ moderator
familie Viſmarus Goſſonius. Hos cum cæteris
benedictionem petentes, Pontifex vt pietate &

L 1 2 clo-

17
Catanenſis
Collegij
exortus.

18
Ioan. Vega
ac totius fa-
milia eius
in Societate
benignitas.

19
Inſtitutio
Germaniæ
Superioris
prouinciæ
ſub Pra-
uincialis
Canisio.
Pragenſis
Collegij in-
ſtitutio.

eloquentia abundabat, præclara incitavit oratione, ut tanquã oues inter lupos irent Christo duce audacter, columbæ simplicitate, prudentiaque serpentis amari: nec dubitarent, si cõmunis boni, & cultus diuinitatis posceret, vitam ipsam in gloriosum beatumq; discrimen offerre. Subinde Roma profecti, quod & quadragenariũ agebatur ieiunium, ac ferè pedites ibant, plurimum exhaufere incommodum, præsertim in Germaniæ terris: vbi ad ceteros labores cõtumeliæ & victus difficultas accedebant. Quippe homines passim, vbi cateruam illam aduenarũ non satis noto cernebant habitu, Eremitas, Monachos, Papistas, alijq; id genus nominibus per ludibrium appellabant, haud sine minis. Diuersoria vbi defatigati subibant, non ibi magis reperiebant itineris requiem, quã curriculum patientiæ. Pingua obsonia, & acervos carniũ hospites plerique Lutherani apponebant: quæ cum illi reciderent, egrè quidquam, vnde necessitati succurrerent, exorabant. Itaque pessimè affectis prostratisq; viribus Viennam inclinato ieiunio pertinere. Paucis sibi diebus recreati, simulq; inter Socios Viennenses quasi inter veteranos tirones ad prælia Domini conuenienter ijs locis prælianda exerciti, repetito itinere xi. Kal. Maias Pragam intrant, vbi Petrus Canisius eorũ opperiebatur aduentum, conformato in Collegij vsũ cœnobio S. Clemētis. Ad vectigal annuum attributum est celeberrimum, quod olim Cælestini Ordinis fuerat monasterium Oybin, bidui itinere ab Praga. Canisij tanta vulgò exstimatione erat, ut multi in beneficio reponerēt sua illam ætate vixisse. Magistrorũ quoque noui Collegij, ut quos tam procul accersendos Ferdinandus putasset, summa erat expectatio. Regi tamen cauenda videbantur inuidiosa principia, ne hæreticorũ animos strepitus præproperus irritaret. Nonis Iulij descensum in literarum arenam. Præter Theologiam, Philosophiam, oratoriam, quæ non magna habebant auditoria, quatuor discretæ sunt rudiorum classes, quæ ut affluebant numero, ita exuberabant fructu: breui ut fama caneret, plus apud Iesuitas timebatur, quã apud Hussitas biennio profici. Inde Magistratus Hussitarum sollicitus, ne sui Magistri desererentur, edito super ea re decreto compellere eos ad officium studij: quod tamen parum valuit, ne plurimi Hussitarum ipsorũ Magistros è Societate suis liberis præoptarent. Eterant puerorum ingenia simplicia ac tractabilia, quæ formantium manus ad virtutem, rectamq; fidem facillè sequeretur. Nullo negotio ab librorum lectione hæreticorũ abducebantur: seseque prodebant inuicem, si apud quem eiusmodi pestium quidquam viderent. Quo & litterarum ac morum prouentu excitatis ad plura speranda ciuibus atque Dynastis, eorum flagitatione, conuictorum quoque contubernio initium faciendum fuit. Et quanquam ex Ferdinandi consilio cautio erat, ut principia ingredientium potiùs, quã irumpentium viderentur; tamen etiam alia suorum ministeriorũ arma sensim, atque in loco expedire. Concionibus Blissemij præter ceteram minùs nobilem turbam, duo è celeberrimis hæreticorum Prædicantibus ad Catholica traducti castra, in ipsis hæreticorum cœtib; palam veri-

tatis se propugnatores exinde præbebant. Canisius ab Archiduce Ferdinando Ferdinandi Regis filio pro parente Boëmiam administrante impetravit, ut in tota Boëmia mos renouaretur pristinus dandi sub meridiem signi ad oratione pro felici religionis contra hostes successus; ut que iubere sexta quaque feria de Passione Domini peragi Sacrum, probatæq; vitæ ac fidei concionatorem apud se haberet. Quæ obedienter Archidux imonita, & cum actione gratiarum excepit. Interim ciues cum Sociorum laboribus caritate officioque certabant: neque solum multi ad pietatem ferio adiecerunt animum, verum etiam quidam ad Religiosam in Societate vitam: inter quos extremo anno Adalberti Baufech insignis fuit vocatio, cui in Collegij templo preces ad Deum fundenti, pueri venustissimi specie in sacrosancta hostia Iesus apparuit: rogantiq; quid ab se vellet, Volo (puer respondit) ut ibi sis, vbies. Quæ Adalbertus de ingredienda Societate interpretatus, receptusq; diuinum visum non statim, sed paulo post consolaturus propinquos, qui negotiũ ei facebatur, aperuit: vitamq; in Societate vocationi diuinæ cõsentaneam vsque ad extremũ peregit.

Hoc præsidio à Rege Ferdinando Boëmiz imposito, Albertus quoque Bauriæ Dux dirionem suam persimili munimento firmavit. Laborabat vehementer tota Banaria idoneorũ diuini verbi ministrorũ penuria. Ei necessitati occursurus Albertus Ingolstadtensem Academiam valde collapsam restituere, & instituto adolescentiũ contubernio, idoneam sobolem statuerat educare. Horum operum adiutores coram ab Canisio, per litteras ab Ignatio homines ipsorum è numero viginti postularat: templum, domum, sumptusq; vitæ necessarios largè pollicitus. Ignatius tum gratiã obsequio celeritate adiecturus, tum quoddam parum honorificos, qui de Duce Romæ post Augustanum conuentum falsò increbuerat, sermones refutaturus, maturauit Socios mittere, ut appareret quemadmodũ erga Catholicam fidem animatus Princeps is esset, qui talia auxilia aduocaret. Octodecim salutato Pontifice vi. Idus Iulias profecti sunt pedites, nisi quod iumeta quædam ad sarcinulas ferendas, & leuandos subinde fessos ducebant. Thomas Lentulus Neomagus iuit Rector, ceterorum præcipui Ioannes Couillonius, Hermannus Trazus, Hurradus Petrus, Theodorus Peltanus. Itineris incommoda & leuauit simul euntium multitudo, & interdum auxit; cum difficilè tanto numero hospitia idonea inuenirent. Tertio Nonas Iulij Monachium peruenere: inde biduo Ingolstadtium profecti, tertio quã venerant die in Collegium quod Vetus appellabant, inducti sunt. Erat id Collegium publicæ Academiæ pars. Lecti, stantiumque instrumentum ex deserto S. Benedicti monasterio quatuor Ingolstadtio leuicis allatum est: quotidianusque victus initio ex Collegio nouo interiecta via discretè afferrebat. Sacellũ Academiæ D. Cathariæ sacrum assignatum est. Laboratum & librorũ inopia: sed cuncta paulatim incõmoda Ducis liberalitas sustulit. Populus Ingolstadtensis sat videbatur moderatus. Scholasticos in Academiã septingentos æstimatio popularis censebat. Doctores Academiici perbe-

22
Adalberti
Baufech
ingolstadtensis
vocatio.23
Collegij in
Ingolstadt
initia.

24 neuolos sese nouis incolis præbuere. Superabat adhuc fama Iaij, Salmeronis, Gaudani, Canisij-que, qui olim Ingollstadij docuerant; eaque memoria auctoritatem nouo Collegio adiungebat. In Academiam publicam ad docendum admissi Ioannes Couillonius, & Hermannus Tiræus, ille Psalms Davidis, hic quartum sententiarum librum explicare aggressi, scholas etiam in ferijs, quas vindemiaonas vocant, Principis iussu continuauerunt. Sciatimque non solum doctrinæ vbertate atque præstantia, sed etiam inducta acriter disputandi consuetudine, quo destituta aculeo iuuenum studia frigus & languor solè obtunderent, vtilitates Academiæ maximas genuere. Kal. Septembribus, cum proximo biduo plausu sanè maximo præfati essent, iniere curriculum Theodoro Peltano priuatum Græca, & Rhetoricam docente. Singulos autem Socios cum solenni sacramento in membra Academiæ cooptari Princeps voluit: & duos, quamuis Philosophiam ipsi non docerent, tamen in Philosophorū ordinem assumi, qui consultationibus interessent, & promouendorū ad solennes gradus experimētis. Scholæ latinis, quas maximè expetebat Ignatius, non ante Octobrem extremum impetratæ sunt; sensim Duce Sociorum industria, vt sese probaret in prioribus, nouam suggerente materiam. Cuius, ubi non expleta solum, sed etiam longè victa expectatio est, mirum in modum successu lætus, seridò cœpit de extruendo à fundamentis, certisq; re ditibus firmando Collegio, de quæ amplificando operarum numero cogitare: quod postea cumulatissimè factum est.

25 Coloniae quoque cum Leonardus Kesselius, paucaque Socij cōductitia domo vterentur, longè maiore quam pro numero fructu, optimi quique ac fermè doctissimi viri, qui Societatem interius norant, vehementer optabant ad conseruandam religionē, sustinendumq; Academiæ splendorem, suscipi munus docendi. Expetebant id maximè Ioannes Gropperus probitate scientiaq; clarissimus, quem postea Paulus IV. quamuis inuitum Cardinalem nominauit, Gerardus Amontanus Prior Carthusiensium, & Euerardus Vili-chius Carmelitarum Prouincialis. His in omnem occasionem intentis, & multa incassum expertis oblata hoc anno rei perficiendæ spes est, ex ea, quam subijciam opportunitate. Academia Coloniensis iam inde ab anno salutis m. ccc. lxxxix. quo anno genita ex Parisiensi & propagata est, quatuor habuit disciplinarum Humanitatis & Philosophiæ Gymnasia, quæ Bursas illi nominat. Ex his duo dumtaxat Laurentianum & Montanum supererāt hoc tempore, Corneliano & Cucano collapsis. Horum autem in locum Senatus populusque impensa publica Gymnasium nouum crexerant in area S. Maximini, Trium coronarum, ab ipsis Coloniae insignibus imposito nomine. Huic nouæ Bursæ Regens (vt vocat) quem primum præfecerant, Iacobus Lichius, Lutheranus tandem apparuit. Ergo cum de heretico sum mouendo, atque transferenda in hominem idoneum præfectura agitaretur, visum est Groppero, cæterisque amicis facillè impetrari posse, vt id Collegium traderetur Societati, si non habendum vt proprium, saltè administrandum quem-

Hist. Societ. Lest. Tom. 1.

admodum alia alijs proctratoribus credebantur. Hinc enim propriae opperendæ sedis, atque interim iuuandæ reipublicæ occasionem fore. Hac re Ignatius cognita, tres continuo egregios viros Henricum Dionysium, Franciscum Costerum, & Ioannem Rhetium Romam mittit, qui, si fortè detur aditus, absque mora succedant. Decimo Kalendas Iulias optatissimi Coloniam attingere: maximeque quod Roma venerant, cari vulgo erant & venerabiles. Rhetium origo quoque indidem Colonia, generisque nobilitas, quippe Ioannis Rhetij olim Consulis filium commedabat. Extemplo specimen ipsi suorum edere laborum exorli, hinc ad populum concionibus Latine Germaniceque habendis, hinc ad academicos diuinæ Scripturæ libris exponendis, omnia implent celebritate nominis sui. Costerus sacram Genesim, Henricus Dauidicos Psalms, Rhetius S. Matthæi Euangelium in Theologica schola explicabant; Magistrorum gratiam approbante frequentia auditorum, quantam Coloniae ex longo tempore nemo recordabatur. Super hæc Costerus cum mundi fabricæ, caelestiumque orbium descriptionem, astrorum cursus, interual-la, accessus, recessus, ratione dierum ac noctium, Solis Lunæque defectionem, aliaque id genus ex astronomica disciplina certis demonstrationibus ante oculos ponit, & venustate sermonis exhilarat; auditorium maximum non voluptate solum, sed etiam admiratione complebat. Talibus conciliata experimētis ciuitas, Arnolfo Sigenio atque Hermannō Sudermano Consulibus, itemque toto Catholicorum Senatu fauentibus, xvi. Kal. Decembris nouum Trium coronarum Collegium Ioanni Rhetio nominatim attribuit, ex quo solenne Regentium cæterorum sacramentum exegit, aliaque præterea conditiones adiecit: quæ quanquam ab Societatis instituto paulò alieniores, tamen de virorum sapientum sententia, vt diuino cultui seruiretur, acceptæ sunt: inque nouum Collegium anno proximo ineunte, familia egregijs iam Tironibus aucta, Socij facillè viginti migrarunt.

27 Louanij non minor, quam Coloniae motus excitatus est varietate & crebritate concionum huius præfertim initio anni. Conuenerat eò Petrus Ribadeneira, & Bernardus Oliuerius, de Societate in Belgium recipienda, quod apud Philippū Regem curabant, inter sese cōsultaturi. Dum negotium adornant, inuitat Ribadeneiram Rector Academiæ, vt Latine, quod iam pridem Franciscus Strada præclaro cum pretio operæ fecerat, aliquot cōciones haberet. Eòdem Ruardus Tapper Decanus, & Cancellarius vltro impulit: profusus vt videretur Deus Ignatij votis ac precibus hanc viris illis iniecisse mentem, qui id ipsum Ribadeneiræ ex Vrbe proficiscenti dederat in mandatis, vt Louanij Latine concionaretur. Qui cum prouinciam suscepisset, non fructū modò vberimum, cuius vel luculentum est pignus Iacobus Ledesma, Societati quaesitus, sed etiam plausum & admirationem, quod minimè sequebatur, ingentem collegit, adeò inuidia maiorem, vt qui idem curriculum antè tenebant, indicto sibi silentio, auditores ei se palam discipulosque profiterentur: in quibus erat percelebris Doctor

L 13 Ame-

Amerotius, qui solitus modò cum plausu audiri, iam cum omnibus suis discipulis attentus spectabatur auditor. Fuit etiam S. Dominici familia pius & eloquens concionator Hispanus, qui post collaudatum Patrem, qui Latinè verba faciebat, auditores suos inuitauit, vt concioni secum adessent: actotum præ se agens agmen accessit, documento sanè magno nostri oratoris facundia, sed modestiæ suæ non minori. Quo tempore cum Adrianus quoque Adriani vernacula indigenarum lingua, & Bernardus Oliuerius Gallica Euangelicas tubas secundissimis auditorum auribus inflarent, totius ciuitatis, tanquam ad subita tonitrua arrecti sunt animi: venusteque dicebāt, in homines Societatis, quòd tam diu audiendis modò confessionibus propè latuerant, ac repente ad concionum lucem, tanta vi & linguarum varietate prodierāt, videri, vt olim in Apostolos, sanctum Spiritum incidisse. Neque aliam sanè commodiorem existimabat viam Ignatius Societatis in hominum notitiam profertendæ conciliandæque ei auctoritatis, vt faciliè reciperetur, quàm vt eiusmodi constantia pignora laborum in communi salubrium traderentur. Quamquam ipsi Ignatio, vt creditum est, ea referuabatur gloria, vt Societati è caelo Belgium aperiret: quam in rem quantum sit antè laboris frustra susceptum, grati est animi recognoscere.

28
Quanto
re labora-
sum, vt So-
cietas Bel-
gio recipere-
tur.

Antuerpiæ circiter Idus Martias admissus ad Philippum Regem Ribadeneira, post redditas Ignatij litteras, vt in mandatis habebat, exposuit, hominibus Societatis non id esse propositum, vt sibi vnus viuāt, sed vt enixè in proximorum quoque salutem ac perfectionem, Deo beneiuuante, vigilias suas & studia conferant. Multos in ijs Belgas esse viros probitate atque doctrina præstantes, qui extetis nationibus magnas afferrent utilitates. Hos apud populares suos in Belgio, tum confirmandis Catholicis, tum conuertendis hæreticis, tum erudienda iuuentute, quæ incitatissimè ad exitum rueret, haud dubiè vtilis fore. Multos item magnæ spei adolecentes eundem Ordine ex ijs prouincijs ingressos, qui nihil aliud quam signum, quo in patriam reuocetur, ad alacriter in ea pro Dei gloria laborandū, expectent. Societatem, vti Rex optimè norat, Religionem esse auctoritate Sedis Apostolicæ comprobatam, multisque in Europæ regionibus opportunam rei Christianæ publicæ nauare operam, conarique exemplo, auctoritate, doctrina populos adducere ad officium erga Deum ac suos Principes conseruandum: cupere ergo Maiestati Regiæ, vti iam in cæteris prouincijs, regniq; ei subiectis licebat, quidquid obsequii posset, exhibere; eoque studiosius, quo maturius incendio hæreticorum indies inualescente, oporteret succurri. Verùm necessariam esse manum atque benignitatem regiæ, qua excipiantur, certisque collocentur in sedibus: ac diuturnior quo sit fructus, vti redditus permanentes, si quos populi pietas donabit, ad sufficiendos in locum senescentium ac morientium operarios novos, recipere ius sit. Id Societatis parentem ac moderatorem Ignatium, pro eo quantum diuinam gloriam, & felicitatem commillarum regiæ fidei gentium exoptaret, precari suppliciter: facturum Regem excel-

29

sitate animi sui, locique, in quo à Regum Rege collocatus erat, itemque suo perpetuo Catholica fidei propugnandæ studio dignam rem. Et quoniam nonnulli cunctarentur Societatem admittere, quòd à Rege non item in Belgium, vt in reliquam eius ditionem recepta esset, auctoritate sua moram omnem exteris quoque populis nuntium eius spectantibus ablatum. Denique existimaret, nihil nos nisi Dei eiusque obsequium velle. Cum finem dicendi fecisset, benignè Philippus cuncta sibi rectè percepta ait, & responsum daturum. Capita postulati, vt erant scripto comprehensa, accipit, & expendendaque Viglio Zuichemo Concilij Præsidi tradit. E Proceribus regijs nemo vnus causam perinde suscepit, atque Gomus de Figueroa, tum Comes, deinde Dux Feriz. Erat is è Principibus, quos Magnos Hispani vocant, præsidij regij Præfectus, familiariter vnà cum Rege educatus, eidemque gratissimus, Societatis verò perstudiosus tum sua voluntate, tum suorum causa, quòd Antonium à Corduba in ea germanum habebat: eamdemque vtriusque mater Catharina Marchio Plegi, & cuncta domus vnice diligebat. Is cõueniri quos oporteret, sedulo auctoritate sua & colloquio præparare, idem omnes conficiendi negotij vias rimari; non labori, non gratiæ, non industriae vlla in re suæ parcere, tanquam suam causam gratissimam ageret. Is demum, vbi traditum libellum à Rege Viglio accepit, vt gere Præsidem, docere, diluere quæ obiectabantur. Et erat profecto acce variisque certamen. Curiones populi, Episcopi, Pastoresque alij, ac nonnulli Religiosorum Ordinum, siue falsa imbuti opinione, siue quòd detractum iri suis commodis accessu noui Ordinis suspicarentur: in primis vbi hæretici furtim, perque cuniculos obsistebant. Cæsaraugustanus tumultu passim decantabatur, quo & amici auertebantur, & animos aduersarij fumebant. Ex Hispania item litteræ ad Regis curiam peruenerunt, quibus nunciabatur Theatinas (hoc nomine desiniebant mulieres, quæ Societatis templa frequentabant) ter in die communicare; de nocte media quidam domo, itare ad Theatinos, (sic appellabant nostros) quam vsque eò impudentem fabulam vt non defuerant qui scriberent, ita non defuere qui inter viros principes celebrarent. Adeò Diabolus nomen huius parui agminis, quod videbat contra se & gerere fortiter bellum, & indies toto orbe terrarum latius apparare, siue opprimere, seu ludicrum ac despiciatum facere apud eos præsertim, qui plurimum in vtramque partem poterant, conabatur. Calumniæ illæ enatæ in Corsica superioribus annis, tamen eas veritas cum insigni Societatis laude, nec mediocri obtrectatorum nota dispulerat; tamen inuidiosè inter aulicos spargebantur. Denique tam multi quotidie variis è tertæ partibus famosissimi afferebantur sermones, adeoque attripiebant multi auidè, multiplicatosque profeminabant, vt amici optimum factu ducerent, si ad mendaciam dumtaxat extinguenda vir eo loco de Societate aliquis magnæ auctoritatis, siue Atorzius, siue Borgia moram faceret. Dissentebat tamen Ignatius: qui vbi duci negotium vidit, sæpè admonuit Petrum, vt nequaquam desideret in regia,

30

31

regia, sed Louanii, aut quapiam vicina in ciuitate habendis concionibus, aliisque obcundis instituti Religiosi muneribus occuparetur: id non ad tempus modò ponendum vtilius; sed ad negotium quoque conficiendum opportunius affirmans fore: quod publica vtilitatis perlato ad regiam exemplo & pignore, qualibet efficacius re fama ipsa esset patrocinatura. Opportunè item perlatae sunt litterae, quibus quàm honorificè restitutum Caesaraugustae Collegium esset, exponebatur: quarum exempla Ferianus Comes rerum ignaros edocturus, statim excerptit. Cate- rum Viglius aduersatiorum strenuè agebat causam; Episcoporum iura Societatis priuilegijs imminui dicitans, subsidia Mendicantibus, auersis aliò piorum eleëmofynis, defutura, aliaque huiusmodi, satis & auctoritate Sedis Apostolica, omniumque propè gentium, apud quas Socij agebant, experimento ac testimonio refutata. Nec Ribadeneira redarguebat obscure. Quam enim rationem esse, quàmquam molestè ferre, si potestate Societas vtatur sibi à Christi Vicario impedita? Nempe potestatem in Christiana re publica à Christo Domino omnem duci, perque Romanum Pontificè inter homines destituti. Ex hoc fonte manasse quidquid illi tã opere sibi cõseruari integrũ vellent: ex hoc eodè aliquid Societati asperitum, si sua iura vellèt intacta, cur vellet minui aliena? Rixari, vt tandem ad labores pertumpamus, nobis quidem rationes mortales intuentibus nequaquã expedire. Sed enim, quòd vltro tot molestijs accersamus molestias, quas prouincia sine dubio Belgica esset plurimas allatura; id quidem non nisi eò spectare, vt eos, quorum in humeros totum onus periculo plenissimum incumbit, aliqua ex parte leuemus: quod profectò ne defugeremus vltro oblatum, venis erat ipsos à nobis contendere. Mirum planè videti in tanta custodum penuria, & verò etiam ignauia perfidiaque, tam multis vndique luporum crudelissimorum agminibus miscellum Christi gregem vi dolisque dirum in modum laniantibus quempiam indignari, si quis pro tenuitate sua animas, quas Deus sanguine aestimauit emittique suo, vel cum periculo capitis studeat conseruare. Quid æquumne est quemquam censorem fieri Romani Pontificis, quaque ille deieuerit vocare in iudicium, vtque voluntas ferat circumscribere, corrigere, mutilare: Circumspiciant cæteras terrarum oras, intelligent Societatem Pontificia liberalitate, nonnisi cum bona Pastorum venia vt: neque Belgicis Pastoribus amulos, sed adiutores & administratos adesse. Hæc aliaque huiusmodi multa cum Petrus demonstraret, quid contrà objiceret Viglius non habebat, nisi quemdam timorem nimis in longum prospicientem; ne quando aliqui fortè existerent, qui auctoritate abuterentur, quasi verò tum coërceri non possent, quid facerent: & pericula in rebus humanis præcaueri omnia vsque quaque, atque eorum omnes quasi fibras euellere, & semina elidere mortalibus datum esset. Denique post multa certamina admissa Societas est, sed ob conditiones adiectas aditu perangusto. Quas postea conditiones anno quarto huius sæculi & octogesimo idem Philippus Rex, vt moram boni publi-

ci, segetemque dissidiorum planè sustulit. Quid tamen impetratum nunc est; id Comiti Feriæ inter mortales debetur, & Mariæ Caroli filie, quæ cum opportunè in Belgium è Boëmia patrè recessum in Hispaniam meditantem salutatura venisset; Societatis causam apud germanum suum Philippum studiosissimè egit. At verò inter Beatos Ribadeneira Ignatio tribuebat. Cum enim septem mensium dimicatione nihil penè esset promotum, difficultateque in dies nouæ alia super alias coorientur, tertio post Ignatij obitum die transacta res est, tamen litteræ paulò post Societati sunt data.

Idem sub tempus Tornacense Collegium lues pestifera deuastauit. Perpauci in eo domicilio versabantur: sed tanta opinione sanctitatis, vt Ludouicus Blofius vir pius ac doctus, affirmaret multos, vel sola sanctimoniam eorum fama ad meliorem frugem redire. Quinimo si quando in familiaribus congressibus hæretici Catholicis insultarent, quasi iam degenerassent à moribus priscais, solebant eis Catholici sanctitatem opponere Patris Quintini, quemnam ei viro similem ipsi virum haberent, interrogantes. Hunc primum è Socijs Iulio mense orta pestilentia, dum vitam suam caritati proximorum posthabet, communi correptum malo die B. Mariæ Magdalene immortalitati transcripsit: virum planè excellentibus Dei donis, humilitateque in primis & caritate insignem: Subinde & quidam Nouitius Nicolaus nomine occidit. Postremò xi. Kalend. Septembris Bernardus Oliuerius ereptus est: ita vt solus Tornaci reliquus fieret Antonius Bouclertus, grauius ipse quoque laborans. Hæc habuit nobilia fundamenta Tornacense Collegium, homines qui non operam modò suam, sed & vitam in auxilium animarum tradidere. Magnum verò damnum & Quintini & Bernardi factum est funere. Nam Quintinus præter cætera singularia dona, quibus Societatem ornabat, Canonatus sui prouentibus Tornacensis Collegij sustinebat initia. Præfuerat (vti supra memorauimus) etiam Romano Collegio: conuocatisque in discessu fratribus tria hæc suprema reliquit monita. Primum obedientiam religiosissimè cohererent: deinde P. Ignatium plurimi facerent: postremò vsque ad mortem insisterent in orationibus ab Deo, vt verum sibi Societatis spiritum largiretur. At Bernardus non modò Louanij Tornacique sic Catholici præconis perfungebatur munere, vt longinquis ab oppidis audiendi studio mortales accurrerët; sed ipse quoque tenuissimam sui corpusculi valetudinem robustissima animi caritate fulciens, in vicinis excurrere vrbes, vbique vel Catholicorum corrigens mores, vel flammam coëctens hæreticorum: recensque institutam prouinciam, vti supra demonstratum est, morte sua orbam reliquit.

Ex superioris temporis nocte Societati paulatim luce in Gallia redeunte, Parisijs, quanquam ægrè, impetratum est tamen, vti liceret ad Societatem transferri ius ædium, quas ei Claromontanus Antistes in ea vrbe donabat. Billomi verò in Aruernia magno nomine Collegium exortum est. Accessit ad eos, qui proximo anno præcesserant, cum Sociorum manipulo ex Italia Ioannes

34
Meritum
P. Quinti-
nus vir præ-
stantis vir-
tutis

35
Itaque
Bernardus
Oliuerius.

36
Res Gallica.

37
Billomas
Collegij
primordia.

Baptista Viola, & rite omnia comparauit. Tum distributis in classes quinque latinitatis & eloquentiæ studiosis extremo Iulio suscepta docendi prouincia, Clayssonio factarum Litterarū interpretatio delegata, & rudimentorum Dialectices explicatio, dum idonei Philosophiæ auditores succrescerent: qui quidem institutis in scholis initio quingenti, extremo anno fama vndique exciti facile septingenti numerabantur. Gestiebat Antistes ad fausta primordia. Gratulabatur sibi priuatim ac publicè vniuersa ciuitas, nec vllum faciebat finem prædicandi disciplinæ modum & ordinem siue litterarum, siue virtutis. Multiq̄, dum quotidie Missæ sacrificio numerosa ea soboles interesset, ea solum causa cōfluebant in templum, vt nouo spectaculo singularis in ea ætate pietatis atq̄e modestiæ fruerentur.

38
*Natalis ad
quarrendam
Romano
Collegio
subsidiū
missus.*

Huius initio anni Natalis, & Ludouicus Consaluius in Hispaniam nauigarunt. Vix Romam reuersus è Germania, perlustratisq̄e Collegiis Italicis Natalis attigerat, cum Hispaniensem illi professionem B. Pater iniunxit; vt agens cum Borgia aliquid in Romani Collegij subsidiū, ac, si fieri posset, perpetuum expediret. In eius absentia Romæ & in prouincijs Italiæ Commissariū Beatus Pater Lainium declarauit. Consaluius remittebatur in Lusitaniam nouo Prouinciali Turriano comes futurus. Qui cum probè B. Ignatii disciplinam vsu & obseruatione didicisset, quo eam facilius in Lusitania constitueret, Socios Roma duodecim deducebat. Prosperum navigationis exitum præcognitum à B. Patre Natalis existimauit. Cum enim discessuros Ignatius interrogasset, maritimum ne an pedestre præpararent iter, Natalisq̄e mari eundem videri sibi respondisset: nihil tum ille responsi dedit, sed die postero maritimum vtiq̄e tenere iter iussit cum magna benedictione. Qua Natalis ex formula fiduciaq̄e loquendi spe bona completus, rotam rem in sacerdotali Breuiario suo ad monumentum scripsit. Consaluio, ac Socijs Murcia in Lusitaniam porro tendentibus, Natalis demandatam sibi procuracionem vrgens, pia Borgiæ, & Antonij Cordubæ liberalitate, confecit de sententia. Contulit & suum Bustamantius symbolum, ex conquisitis elemosynis aureos nummos quingentos; idq̄e tam prompto largoque peccatore, vt scriberet vir optimus libenter se quidem vel Saracenis libertatem suam venditurum, vt Collegium Romanum totius Societatis nationumq̄e commune omnium, quoq̄e nullum toto orbe Christiano pium opus auxilio dignius agnoscebat, eo, quantum cunq̄e id esset, pretio subleuaret. Attulerat Roma Natalis nomina Sociorum, quos in Hispania ad solennem Professionem Ignatius destinarat. Borgia Baptistam Barmam Murcia aduocatum Vallisoleti cooptaturus, existimauit è re fore, si quemadmodum biennio antè in Lusitania coram Rege ac Principibus cuncti Societatis gradus publicè in conspectum dati fuerant, item in Castella darentur, quo planius totius huius familiæ descriptionem ac membra viri principes intelligerēt, ac sermone auferretur materia quibusdam, qui Theatinos clanculum ac furtim sua tractare calumniabantur, quasi lucem odissent, & hominum oculos

39
Bustamantij in Romanum Collegium pietas.

40
Parij Societatis gradus palam declarati.

formidarent. Id cum plerisque Patrum consiliū probaretur, die S. Barnabæ, Nuncio Apostolico, Carolo Principe Philippi filio, multis Proceribus ac Dynastis, eque regio Concilio primarijs viris, & cunctis ex Religiosorum Ordinibus præcipuis Præsulibus ac Magistris in Societatis templo spectantibus celebritas edita est. Verba fecit Araozius aptissimè, maximoq̄e cum audientium motu de Societatis institutis atque functionibus. Deinde Borgia ad sanctum altare sponsonem recipiente, accedens Barma quatuor sollemnia Professorem emisit vota: mox Hieronymus Portillus domus Septimancenſis Rector tria Coadiutorum spiritualium, vnus ex Coadiutoribus temporalibus sua, itemque vnus è Scholasticis sua emisere. postremò quinque accesserunt, inter quos erat Casareus ac Pontificij Iuris Doctor Ferdinãdus Solierus, qui, vt postulabant, ad tirocinium Societatis admissi sunt. Absoluta ingenti cum omnium approbatione in templo cerimonia, Religiosos ex cunctis Ordinibus, qui interfuerant, Borgia inuitauit: quoq̄e magis honorificè & hospitaliter haberentur, super mensam anagnostes destinaret Natalis. Is dum recitat Apostolicas de Societate Iulij Tertij Pontificis litteras, per internuncium admonetur à Commissario, Latine vt aliquid ad earum litterarum explicationem in medium afferat. Quo improuiso nuncio nonnihil sese commotum Natalis antiquæ vir ingenuitatis profiteretur, non tam quòd dicere ex tempore difficile admodum sibi duceret, quam quòd Franciscus, cui nulla in ipsum potestas erat; tamen quasi pro potestate ne præmonitum quidem compellasset. Sed enim veteris Adam commotiunculis rationis freno repente cohibitis, ita Deo iuuante dixit, vix vt crederetur non accessisse præmeditatus. Multa idem ex occasione ad Romane Societatis morem, in quibus fuit Collegijs conformauit, præcipuè in Septimancenſi **Domus** Probationis: quanquam nulla re ibi, nisi freno opus erat. Multi erant Nouitij prænobiles genere, sed multò quàm terrena claritudine Christianæ humilitatis magis luce conspicui. In his Ioannes Emmanuel viliſſimo in amictu, tam omni vacuus malo pudore feruilia obibat officia, obsonatumq̄; in fortū prodibat cum sporta, ac si innutritus in eo fuisset munere: compensabatq̄; hanc tironis sui præclaram indolem magister celestis, liquidissimis eum celi delicijs inter ea ministeria cõplens. Quam Ioannes diuinæ indulgentiæ aurâ grato excipiens sinu, eaq̄e longius ad despiciendam sui prouectus, cum consueta tria vota Religiosorum emisit, quartum adiecit, si sancta obedientia sineret, in domestici adiutoris officio, Deo quam diu viueret seruendi. Haud minore alacritate Garzias Alarconius familiæ suæ splendorem, seque ipsum opprobrio exornare crucis studebat. Coquo Septimance inſertuebat, cum Vallisoletum accersitus à Commissario Francisco, tanquam mendiculus perrexit in curto ac lacero sago, tibialibus multifariam ruptis, sine pallio: eodemq̄e habitu, vt penitus vanum sæculi fastum crucigeret, regias aedes ingressus, vbi multos habebat è primarijs propinquos ac notos, bene diu se oculis omnium spectandum præbuit.

41
Domus Probationis feruor.

42
Ioannis Emmanuelis, & Garzias Alarconij mortificatio.

præbuit. Neque is dumtaxat Tirones habebat ardor; sed veteranos quoque inter quos nobile quasi vexillum præferebat Antonius Corduba, qui cum Septimancâ vt veniret, impetrasset, nunquam videbatur melius habere ac lætius, quam cum per oppidum agere à scilicet publicè sineretur. Incurrerat inuitata iam veterum seculorum virtutis species non in peritorum modò oculos, sed etiam rudiorum. Inde genere omni venerationis eam domum prosequiebantur. Oppidanis, cum quidpiam ex eis emendum foret, propè erat pudor vendere. Itaque magnam semper remittebant pretij partem, nec poterant prohiberi quin ipsimet domum nostram, quod emptum erat, deferrent. Superque hæc stipem largiter præbebant. Iamque ex hisce exemplis, & opportunis concionibus, colloquiisque & catechismi explanatione tota erat facies oppidi commutata.

43
Memor. Re-
gij caput
Collegium.

Hac æstate cœptum est Montis Regij Collegium. Est Mons Regius hæc infrequens oppidum in Gallæcia regno, diœceseos Auriensis. Oppidanos, circaque accolos locorum asperitas, sed magis sacrorum cultorum inopia efferauerat: tetra mentium ubique caligo: sceleros ac superstitionum, vt in vasta desertaque silua, plurima & horrenda monstra. Alfonso Fonsæca & Azebedius Montis Regij Comes, Borgia Vallisoleti familiariter vsus, & Societate cognita, operas ex ea indicauit idoneas illi solitudini repurganda. Accessit ad voluntatem Comitis mirè propensum Francisci Mantici à Lara Auriensis Episcopi studium; inter quem, & Comitè conuenit, vt sacerdotiorum quorundâ partem, de qua lite iuicem contēdebant, consensu in Collegij alimeta conferrent. Ioan. Valderauanus cum socio antecursor mox & Collegio præfaturus, Vallisoletum missus pridie Annunciationis Deiparæ, quam propterea auspiciem & patronam noui operis adsciuit; in Montem Regium venit. fauebat rei beneherende quadragenarii ieiunij sanctior instans hebdomada. Itaque admota illico operi manu plurimos è populo, & quotquot in carcere reperit, sortem hominum, quo magis indigam, hoc magis destitutum aliena ope, salutari pœnitentia recreauit: idemque associans aurium patientiæ linguæ laborem, inueterata vitia è mortalium multorum exegit pectoribus, ac nominatim concione de sanctis Domini cruciatibus, cum vulgo ingenerauit condonandarum amorem iniuriarum, vt multa inimicorum paria, eodem loco simul cum sine concionis finitis inimicitijs in mutuos amplexus concesserint. Paulò pòst certa domo, ædeque sacra attributa, additisque aliquot sacerdotibus ac laicis Collegiolum institutum est, cui à sancto Iacobo, totius Hispaniæ præcipueque Gallæciae patrono, nomen Comes optauit. Tres institutæ latiniratis classes: ter quotidie diebus profectis ipso in oppido, diebus verò sacris in circumiacentibus pagis explicabatur catechismus. Missi & duo sacerdotes in montana. Ita multiplici via ad instaurandam pietatem enixè desudabatur, & ad aquabatur euentus felicitatis operæ contentionem, & laboriosa Sociorum studia grata populorum voluntas. Verum Franciscanorum Patrum, quippe quantum proficere-tur æquius æstimantium, longè caritas emine-

bat. Vtebantur & ipsi consuetudine Sociorum; quoque hæc opportunior foret, suum prope cœnobium poni Collegium exoptabant: nec quidquam timebant magis, quam ne ærumnarum molis Sociorum valetudo succumberet. Itaque cognito vnum iam morbo implicitum, pro salute eius sua sponte precationem ad Deum inter se perpetuâ edixere. Episcopi Vicarius perinde vt Partes in omnium, ita ipse in eorum excubabat commoda. Quarta leuca parte distat ab oppido secessus, cui ab dedicata Deiparæ æde, S. Maria ab Remedijs est nomen. Huc Valderauanus, & Paulum Hernandezum ignaros omnino quid vellet, bonus Vicarius duxit: simulque peruenere, scribam, quem ad id silentio duxerat, iussitrite in tabulas referre, Societati se cum secessum tradere, addens eo consilio facere, quò interdum ab laborum perpetuo cursu diuerticulum eis atque perflugium eilet.

54
Re: Collegij
Placentini.

Placentinis Socijs, vt alijs ferme in Hispania, maximum attuleret negotium egri, quorum ingentem prouentum annonæ caritas fecit. Eratque is vulgo sensus, nemo vt satis vitæ suæ mortuæ consultum crederet, nisi quempiam è Collegio aduocasset. Geminabat Societatis ad omnes gratiæ præstans Episcopi virtus, quippe qua se cundum Deum Villanouæ ac Borgiæ merito adscribatur. Is autem multitudine familiarium ablegata, paucis tantum sacerdotibus reseruat, quibuscû in mensa, consuetudine, cunctaque vita, ex a quo quasi cum fratribus agitabat, in publicæ pietatis opera, & alimenta pauperum suos reditus conuertebat. Quam ad rem ingruente hoc anno penuria ac fame, multiplici est vsus industria. Primum robustos ac benevalentes ad Collegij ædificationem accipiebat. Deinde familijs centum, quarum inopiam aggrauabat pudor, sibi assumptis, ceteras è vulgo inter primores ciuium alendas distribuit: quibus, cum Antistes tam illustri præiret exemplo, verecundia fuit non sequi. Ad hæc confluenti ex agris pagisque turbæ ferè quingenis præbebat quotidie epulum, hominibus Societatis vtens administris. Ex quibus item duos in Castrum Iulij, que altera Placentini Episcopatus est ciuitas, vt ibi centum ac viginti pauperes pecunia ipsius alendos curarent, misit. Interea Collegij ædificatio ducentarum ac sexaginta operarum assiduitate procedebat egregie, lætissimis Placentinis, nec non Deo haud obscuris opus significationibus approbante: inter quæ illud vulgò referebatur, quòd cum aream quamdam protus necessariam vendere quidam ciuium cunctaretur, dum is celebrem ad ædem S. Mariæ à Francia nomine, Salmanticam versus peregrinationis ergò pergir vnâ cum coniuge; hanc in itinere ciuismo di pressere mentis angustia, is præterea cordis dolor perstrinxit, planè vt mori se proclamaret, neque alia causa, nisi quòd vitæ areâ illam diuino dedicandam obsequio vendere Antistiti cunctaretur. Quibus rebus vir commotus Placotiã relicta in diuersorio vxore, iter vertit, remque bonus ac volens cum Præsule transegit, tam præter omnium expectationem, vt qui hominis callebant ingenium, hanc eius mutatione proprio miraculo ducerent quam coniugis ægrotationem.

Cæsar-

46
*Casaraugusta non-
 dum certa
 tranquillitas.*

Casaraugustano Collegio ab sæda superioris anni tempestate nondū redierat certa serenitas. Erant, qui Pontificium iussum afferri ex Vrbe sermonibus spargerent, quo declarabantur nostri anathemate obstricti, & Collegium loco dimouebatur. Quod quanquam fabulosum, tamē rudem apud multitudinem verē nocebat. Erant qui palām ē suggestu frequentem diuinorum mysteriorum vsum incesserent, eiusque commēdatōres in erroris suspicionem vocarent. Erant qui Sorbonico euulgando decreto nonas molirentur tragædias, sed omnia protegente suos famulos Deo, castro strepitu detonuere. Libellus de vſu frequenti Eucharistiæ à P. Christophoro Madridio Romę conuincatus, editusque hoc anno Neapoli, & Casaraugustę vulgatus peropportūnus fuit. Quippe planum factum est ea de re quid viri sanctissimi doctissimi que sentirent. Deinde quædam litteræ de rebus, quæ ab Societate in India gerebantur, ex Lusitania, vbi typis impressæ fuerant, allatæ multorum animos demulserunt. Omnes etiam vehementer mouebat sacrorum Inquisitorum auctoritas, qui plurimum & consuetudine Patrum utebantur & operâ. Horum alter erat Gaspar Ceruantes, qui paulò antè Casaraugustam Hispali venerat: ac fortè ex itinere transiens Corduba, Nouitijs nondum Granatam abductis, ita eorum adamauit disciplinâ, vt ex eo tempore cœperit cogitare de Probationis domo instituenda, quam multis post annis tandem Archiepiscopus & Cardinalis Tarracone instituit. Is animaduertens in contemptum Apostolicæ Sedis decretum Sorbonicum euulgari, eaque re multis sermonibus, quibus obedientia Romano Pontifici debita sensim laxabatur, passim materiam suggeri; pro potestate edixit vt quisquis ea super re scripta haberet, ad sanctum Tribunal afferret; grauiusque de eo negotio obloquentes, tanquam de Pontificia ac legitima Religiosi Ordinis approbatione malè sentientes sancto Magistratui indicaret. Omnium autē maximè Societatis iuuit causam ipsa patientia, modestia & in rectè factis constantia Sociorum. Tres egregij sacerdotes, Alfonsus Romanus, Ludouicus Santanderus, & Balthasar Pinna in eo Collegio versabantur. Hi dum omni ope student, nullam vt offensionum aut sermonum præbeant causam, Deoque freti, & conscientie suæ testimonio læti, perinde ac si prospera irent cuncta, in omnem bene de omnibus merendi occasionē accincti vigilant; non solum dubitantium animos inclinare ad suæ innocentie partes, sed etiam aliquot ex aduersarijs obstrinxere bene merendo. Ter hoc anno Santanderus sacrorum Quæstorum missus, & ampla ab eis potestate instructus, in circumiectos populos, præsertim ad visendos erudiendosque novos Christianos, excurrit. Quos ita paterna eius caritas & suauissima comitas capiebat, vt qui nil cætero qui grauius quam doctores Euangelicos pati possent; tamen Santandero domum ac victum daturos pollicerentur, seque honos Christianos fore, si versari apud ipsos vellent. His rebus Casaraugustanorum animis magna ex parte mitigatis, accessit extremo anno Ioannes Ramirius; dein etiam ipse Prouincialis Franciscus Strada, quorum

47

singularis facundia propè omnes inuidiæ faces extinxit.

Dum autem aduersis oblectatur fluctibus Casaraugustana nauicula, aestu statūque secundissimo Murciana prouehēbatur. Iamque Antistes septem sacerdotes, quinque non sacerdotes accueverat. Ex quibus assidue minimum duos volebat per pagos & oppida peregrinari Apostolico ritu. Aliis interim in vrbana prouincia magno animorum certamine consueta Societatis munia tractantibus, feruebant vtrique multæ & variæ officinæ virtutis. Sed nihil erat iucundius, quam, cum varijs in templis cœtus magni nouelle sobolis catechismo eruditentur, audire toram Murciam innocentium vocibus personārem: quibus vulgò aiebant aduulorum peccatis vitium corruptumque perpurari aërem & consecrari. Eadem catechismi explicatio cœpta hoc anno Barcinone quotidie sub vesperam, diebus festis sub meridiem, additis ad extremum concinacula, ad prouectiores, munusculis ad puerorum studia incitanda. Iſque labor vsque eò probabatur in vulgus, vt vel ab ijs, qui cæteris Societatis laboribus obtrecebant, commendationem exprimeret. Adultius hoc erat opus Gandiæ, maxime si vsquam florens. Socij ei magis magisque fouendo per sese sportulas festiuas elaborabant è sparto, præmiola & illecebram tenerioris ætatis.

Valentiæ Ioannes Ramirius, is quem dixi Casaraugustam extremo anno profectum, veteranus Ecclesiæ miles, tiro huius cohortis, egregia posuit fundamenta sui tirocinij. Latissimè ille notus, diuinoque plurimum verbo polens, Magistri Auila suauis, cuius è schola prodierat, tanquam ad congruentem sibi locum ad Societatem accesserat initio anni, secumque Iacobus Miro Prouincialatu Lusitanie defunctus, cum ad Valentini Collegij rectionem veniret, Oceanie receptam Valentiam duxerat. Annunciationis Deiparæ sacra luce votis rite nuncupatis visus est nouo quodam spiritu cælitus imbui. Itaque ad suggestum continuo remigrans maiore vi, vt ipse magis ardebat, vibrare faces, & incendere honesti amore populos cœpit. Inde carceri, nosocomio, alijsque per vrbem calamitosi subuentum, non læta modo, sed stupente etiam ciuitate, vbi vidit præcipuos nobilium stipem pauperibus emendicare per domorū ostia, & vrbis vias: nihiloque minus, cum perditissimorum hominum obdurata in scelere immutata sunt pectora: Postremò impudicitiam in suis castris adortus, concione vnica ex triginta circiter famosis, duas & viginti ab sædè & exitiali quæstu abstraxit, & collocauit in tuto.

In prouincia Batice Socijs antè currentibus nouum addidit imperum Prouincialis Bustamantijs, quem Borgia testabatur quam qui præstantissimè muneri sui partes explere. Cunctæ eius curæ eò conferebantur, vt regularū & Constitutionum vel puncta & apices seruarentur: sat ipsas cum diuina gratia ad perfectionem adipiscendam affirmans habere virium, nec præterea quærendum quidquam: scubi in Hispania disciplina laxior videretur, inde esse quòd neutiquam tanta quanta oportebat cura, ad legum præscriptum omnis vita componeretur. Nec verò leges ex ijs vllam

48
*Murciana
 Collegij
 profectum.*

49
*Catechismi
 frequentia
 & vrbis.*

50
*Ioannes Ramirius
 Societatem
 ingreditur.*

51
*Constitutionum
 curæ Bustamantijs.*

53
Collegium
in Sanluc
rioppido in
ciuitate
renouat. 157

vllam obferuare difficilem: dum ferid inducatur animus. & quia in paruis Collegijs non poffunt ita perfecte feruari, propterea negabat ea fufcipienda: eamque ob rem Collegiolum quod Sanlucari in oppido ac portu celebri fuerat biennio ante inchoatum, vbi primum hoc anno Ducis Methymnae Sidoniae vxor, quae praecipue id impetrauerat alebatque, excellit e vita, quia certi firmamenti incrementiq; iultam ad formam spes non nili fera admodum apparebat, confentiente Ignatio remouit. Ibi Ioannes Paulus cum tribus Socijs habitabat, fidelis operarius, fanctusque vir, re & populi opinione, quam miracula interdum affirmabant: quo aegrius fummi aequè atque infimi tantum fibi columen eripi dolere. At Bufamantius multo amplius ac diuturnius commo- dum, quam vnus aut alterius populi domeftica Societatis difciplina conferuanda intruens, ne Marcenae quidem Dominis item paucos ad Collegij initium poflulantibus indulgendum cenfuit. Verum ita prudenter apteque expoſuit, quam in Dei cultum, eiusque famulorum atque aded totius populi bonum cederet, ante certa ad victum ſubſidia aedſque ad habitandum, ac diuina tractada comparata eſſe, vt adiecta ad inſtituendum aedificium cura conquirendumque uectigal, ipſius ſententiam ſenſui ſuo, ſi non libe- ter, peramanter certe praetulerint. Marcenam, Nieblam, Sigam, nouemq; alia in oppida excu- ſum ab Socijs Hiſpalenſibus eſt id inter cetera curantibus, vt ſcholas catechiſmi excitarent. Ita- que nò ad aliud ante ſe transferebant oppidum, quam virum idoneum ac pium inueniſſent, qui ceptu ab ipſis opus eade ratione proſequeretur. Nec ſolum animis, ſed etiã corporibus, eum dire- famas in agraſtiũ ac vulgi turbas ſauiret, excitata opportunitis clamoribus locupletũ miſericordia, ſubuenere. At ipſa vrbs Hiſpalis tota ſere perſo- nabat catechiſmũ vel diſcentium, vel docentium vocibus, eum cetera quoque religionis excolen- dae in diſticta bellè procederet. Sed Granatae in primis cuncta erant ſecunda. Nimirum & ad An- tiſtitis vſque eò propenſi voluntate formabantur ſtudia ciuium, cuiusdemque viciffim fauore pro- uecti Socij, ſe ipſos, vt dabat in labores alacrius, ita reddebant amore & obſeruantia digniores: ex eoq; nobili ſtudioſorum certamine meſſis ex- uberabat lætiſſima pietatis. Nullum hic vacabat Societatis officium, ad conciones, catecheſes, ſpiritualia exercitia, diuina Penitentiae Euchar- iſtiæque myſteria concuſus optabilis: in custo- dijs publicis, hoſpitalibus domibus, cœnobijs virginum, in plateis & compitis crebra ardenſq; declamatio, & mirificò ſalutaris. Ipſi lupanari frequenter diuini verbi faces inferebantur, mul- taque ijs in cenſa muliercule ad pudicitiam con- formata. Baſilio Auila, qui huc Hiſpali venerat, ingens aderat ex vero nomen. Nullis capientibus ſeptis affluentis ad eum concionis frequentiam, latis in aereis, celoque libero ſapè tonabat: quem tamen ipſo anni huius autumno ex oppido Lo- xa, pietate egregie reſtituta, multis ſclerum ac vitiõrum prauarumque conſuetudinum fugatis proſtigatisque millibus, onuſtũ ipolijs, ac trium- phantem reuerſum, acerboque ſubinde raptum funere, non tam Granata, quam caelum excepit

54
Excursiones
multas ex
penſis ex
Collegio
Hiſpalenſi.

54
Granaten-
ſi Collegij
praecura
ſuntiones.

55
Baſilius
Auila mo-
ritus.

Ingens reliquit ſanctitatis nomen: egregiamque ſtrenui & frugiferi operarij formam. Nulla dum propria erat Collegio ſacra aedes, ſed auctore & adiutore Antiſtite, relicta, quam adhuc inhabi- tauerat, domo ſitu anguſta, nec admodum ſalu- bri, domum conduxere per amplam, vacuamque iuxta aream coemere templo aedificando. In eam domum vere medio commigratum eſt: eodem- que Tirones Corduba ſimul adiuu laxitate, ſi- mul piorum beneficentia inuitante, traducti. Horum acceſſu amplius Sociõrum triginta nullo penè cenſu Granatae aſſatim palcebantur, pleriq; que ciuium ita de conquirenda ijs ſtipe laboran- tibus, ac ſi vnusquisq; exiſtimaret eam ad ſe prop- riè, nec niſi ad ſe prouidentiam pertinere. Inter Nouitios erat Petrus Martinius Archiepiſcopi conſobrinus, qui Philoſophiae ante profeſſor, eius emenſo curriculo ad perfectè virtutis ſtadiũ, cum vno e diſcipulis, Archiepiſcopo ſummè vo- lente, tranſijt. Hic Chriſtiane quoque Philoſo- phiae dudum in ſeculo ſtudioſus, vtque puta- bat, magiſter, vbi inter Societatis Tirones cepit diſcipulus fieri, ingenuè multumque admirans profitebatur planè vſque ad eam diem ſe iter ve- rae ſapientiae in tenebris caeco pede tenuiſſe: ſed poſtquam ad eam ſcholam acceſſerit, clarum quemdam ſibi diem obortum: viderique ſicut ad certam viam & rationem Anſtozeles Philoſo- phiam redegerat; ita eo loco reperiſſe virtutis exercitationem in ordinem ac modum & quaſi artem redactam. Quo diuino lumine vrens ita in ſui deſpicientiam proſciebat, vt infra hominem haberi vellet: ſolebatque dicere, cum ad id tem- poris Deum inter pulchras conceptas mète ima- gines ſublimeſque contemplationes inueſtigaf- ſet, iam demum comperiſſe, non poſſe melius in- ueniri, quam ſi quis, id quod de ſe Pſalmiſta lo- quitur, vt iumentum fieret.

56
Tirones
Corduba
traducti
Granatam.

Corduba Leopoldus Epifcopus, poſt diutur- num diſidiũ cum ſuo Clero, haud nullã Sociõrum operã reconciliatus eſt. Vilis inde & magis ad Societatem adiungi. Conceſſit enim, quod ante negarat, vt in Collegij ſacello ſanctiſſimũ Chri- ſti corpus aſſeruaretur: quod magnifico apparatu illatum eſt. Tranſlatus Granatam Nouitijs Philo- ſophiae curriculum inſtitutum eſt Corduba. Hic Antonius Madridius etiamnũ Tiro eum catechi- ſmum explicaret, ea loquebatur vi, ipſas vulgò vt ferrent columnas ad eius verba concuti ac con- tremiſcere. Cum aliquando mulieres ab impudi- citia conuerſas rerum laborantes inopia audito- rum beneficentiae commendaret; continuo vni ad quadraginta inter ſe ſocietate coiere, vt in or- bem ei gynaeceo diebus ſingulis ſinguli alimenta ſuggererent. Veruntamen cum Madridius ad- huc Nouitijs parcius cum populo ageret, penes Antonium Ramirium erat ſuggeſti gloria, quam famulo ſuo in modeltiae atque humilitatis pre- tium videbatur Deus reſpondere. Docebat is Grã- maticam Corduba, ſimulq; ex occasione modo explicabat publicè catecheſim, modo conciona- batur varijs per urbem templis. Certatim huc il- lucque accerſebatur: & quò ſe cunque conferret, innumerabilis cõuolabat auditor ſic, vt, cum tẽ- pla, vicinæque viae, & aetæ reſeruiſſimae eſſent, in templorum foribus ſtatu ſuggeſtũ necelle eſſet, quò

57
Res Cordu-
bae geſta.

quò semel ad multiplex auditorium vox eadem (& erat sonora ac magna) caelestium aliquid mercium apportaret. Nec verò tanta audientium studia luxuriabant in plausibus inanibus, sed in vberissimam virtutis solidam frugem maturesebant. Nò aures leuissima delinunt dulcedine abibant homines, sed compuncti corde taciturne, ac meditantibus, & consilia nouae vitae coquentes. Inde iniusta mercimonia deserebantur, reddebantur dominis male parata, lites componebantur, inueterata odia excidebantur, emergebant è cæno flagitiorum voluptarij. Inter cætera die S. Marthæ quaedam virgo ita percussa est diuini spiritu verbi, vt inter manus fuerit domum referenda: quæ simul primum collegit animum, in vberem soluta sterum, omnem sibi extrahere ornatum atque abijcere aggressa, nunquam præ stupore adduci potuit tota die vt aliquid degustaret.

58
Res Lusitana.

Conimbricæ.

In Lusitania plurimum valuit Ludouici Confalij opera, & quos ab Vrbe duxerat, Sociorum ad mores cum Societatis Romanae moribus conformandos. Conimbricæ Regis postulari non conuictorum modò quin quaginta institutio suscepta, quod initio memorauimus, sed addita etiam Græcæ linguæ schola extraordinaria, quam Theologi, Philosophi, atque alij grauium studiosi disciplinarum, eorumque pars magna Religiosi frequentabant. Iamque è scholarum superiore anno cæptarum semente, læta albicabat virtutum seges. Noua erat iuuentutis facies. Nihil ferme dissolutum ac perulans, nullam turpitudinè ditorum, nullam iurandi temeritatem, nullos elamorum & rixarum tumultus, (vt assolet in eiusmodi hominum genere: quod sæpè cum sapientia studia proficere, quodcumque insipientia documentum sibi decorum ducit,) vidisses audissesue per vias ac recta Conimbricæ. Ad eos feroces feruidæ ætatis impetus ex homologue festina, conciones hebdomadarie, familiares quotidiani sermones, comitas assidua, & recta Sociorum exempla mitigabant. Ex diuersis Religiosorum familiis triginta inter Societatis auditores numerabantur, quos inter ac magistros mutuis caritatis & obseruantia certabatur officijs.

Eboræ.

Eboræ, dum paterno planè studio Cardinalis Henricus suum fouet promouetque Collegium, ab Rege Ioanne suo fratre impetrauit, docere vt ibi Philosophiam liceret: primaque doctrinæ illius fundamenta Ignatius Martinus prosperè iccit. Non admodum salubre est Eborense cælum; eo magis studebat Cardinalis Collegium tum adificij genere, tum fontis, quem magno opere in medium peristylum deducta aqua, construxit, amenitate, tum demum magnificentia sacre suppellectilis ac cæteris hilaritatibus reddere opportunum & expectandum: ac Patribus, quid Religiosam deceret modestiam admonentibus, respondere id quoque considerandum, quid se deceret Principem. Cæterum præter consueta erga ciues officia; quòd hic annus in Europa fecundus morborum ac funerum fuit, Eborensium Patrum aduersus decumbentes & occumbentes caritas latum habuit sese exercendi campum constanter ac fructuosè. At diocesim Andréas Quicidus Episcopus antequam nauigaret in Indiam, virtutum suarum, paupertatis præsertim,

59
Andreas
Quicidus vir-
tu. Eboren-
sem Auca-
juranis.

submissio, & caritatis suauissima fama compleuit. Postulatu Cardinalis factum chitima ad populos per oppida pagosque circumtulit. In viâ dedit se pisco ritu pedes, vno tantum comite, ipse sibi minister ac famulus: quod Cardinalis, antiqua gaudens exempla representari, non grauatè permisit. Si quando defatigaretur, multo clitelario utebatur. Vetabat sibi obuiam ire. Ad xenodochia diuertebat: quod ægerimè ferrebant populi, machinisque prohibere omnibus, sed frustra conabantur. Cum sæpissimè obiectarent inuitatum id esse; respondebat Episcopus, fore vt posthac possit id quoque vitatum dici. aliis negantibus in xenodochio lectum esse, Humi cubabimus (aiebat) atque illic humi libentius, quam alibi in lecto. Ita fiebat vt, quamuis boni viri tanto studiosius in Præfatis commoda curam intenderent, quanto ille fugiebat modestius; tamen multa per sæpè habere ferenda. Quam tacita læticia occasione artipies nihil conquerebatur vnquam, nec peribat, quânis interdum pro ceruicali, sarcinula, quam secum gestabat, vt inopia cogeret. Simul in oppidum venerat, vicatim ipsemet, ac propè ostiatum populum inuitabat in templum ad factum chitima: qui labor, vt erat superabundantis caritatis, ita superuacaneus non erat. Nam cum ante id tēpus ex infrequentioribus oppidis soleret suscipi christina ad oppida frequentiora cōtendere, multa Andreas adiuit, in quibus nullus vnquam fuerat conspectus Episcopus: eoque Sacramenti eius memoria propè funditus obsoleuerat. Congregatis in templum populis pari benignitate ac studio explicabat rei maiestatem, quidquid præterea ad doctrinam atque exhortationem aptum videretur adijciens. Nec solùm benignè Episcopali fungebatur munere, sed etiam vulgaris ministerio sacerdotis. Infimæ plebi vbique ancillisque humillimis patientissimè aures confitentibus dabat tanta in super cura, ne quam relinquere diuinæ consolationis ex pertem, vt sæpè iam viam, quòd satis factum cunctis putaret, ad aliud perrecturus oppidum, ingressus, cognito vel ancillam, vel puerum superesse, qui Penitentia aut Confirmationis Sacramentum non accepissent, placidissimè intermisso itinere in templum sese referret: ac tum demum cum reliquum neminè fecerat, cui quidquam deberet, ad populos alios ire pergebat.

Nihil magnopere lætum ac nouum offert Brasilia, infelix ac sterile solum malignè colentium laboribus respondebat. Piratinga in magnam spem perstudiosè ex cultum tenetæ ætatis seminarium penitus propè euauit, filijs ad parentes (qui de vagæ more gentis, mutauere sedes) fuga elapsis: neque, vt sperabatur, tanta instituti cura iuniores inueterata seniorum ingenia ad normam flexere humanitatis: sed ipsi, quod proclive vbique est, in eorum mores degenerauerunt. Solutum erant vnicum certa ex infantibus lucra, quos postea quàm intacti fuissent, mors præteritos periculis transferebat in sinum beatæ vitæ. Cæpit tamen hoc anno in proprios Societatis mores Brasiliensium Sociorum disciplina formatis, accersit ab Vrbe Constitutionibus. Ac primum Piratingana sedes, deinde etiam Bayensis in

Col.

63 Collegij formam redactę. Prouincialis Nobrega, eiusque collateralis Ludouicus Grana solennia vota quatuor emisere, commodata sibi inuicem opera susceptoris. Nullus ad eam diem in Brasilia ę Professorum erat numero; & Episcopus quoque occiderat. Itaque cüm ad S. Vincentij Pręfecturam se Ludouicus ad Nobregam longo & laborioso cursu ex Baya tulisset: atque vtrumque iuberet Ignatius profiteri, rem transegere hunc in modum. Prius Nobrega tanquam Prouincialis atque Pręfes Ludouici; is deinde tanquam Professor Nobregę vota suscepit, addita conditione, vt vota de integro instaurarent, si fortę Generali Pręposito minüs ea ratio probaretur. Cęterum B. Patris sententiam explorare non licuit, cüm ante allatas de ea re litteras excessisset ę vita: successores autem nihil censuere mutandum. Professione edita, quasi nouo impetu capto Apostolici illi viri ad propagationem Evangelij redire, & Grana quidem in Pręfectura S. Vincentij mansit omnium in ea Sociorũ Pręfes: ad S. Saluatoris vrbe[m] Nobregę, vnde diu aberat, remeavit. Piratingę Frattum manibus noua excitata est sacra ędes, pręsertim Alfonsi Blasij operã & labore, in qua Kalend. Nouembribus diuinorum cępta solennia.

64 *Res Indica. Ipsi sibi Socij Prouinciales erant Antonium Quadrium.*
In India verò, quid in rem diuinam & animorum Antonio Quadrio Prouinciali sit gestum planiüs explanabitur, si de ipso prouincia Pręposito extra ordinem moremque delecto, pauca disserantur. Xauerius enim profecturus ad Sinas, cüm India prouincia Gasparem Berzæum Prępositum reliquisset, duos post eius obitum successores in obsignato chirographo nominauit, Emmanuelem Moralem, & Melchiorem Nunnium; illo ex humanis exempto, successit hic ab obitu Gasparis. Sed cum eius auctoritas, quoniam Xauerium mors prius quam Gasparem occupauerat, dubitationem Patribus attulisset, an cum Xauerij occasu ipsa quoque pariter occidisset, Melchior in obeunda de more prouincia, Cocinũ cüm venisset, pręcipuos prouincię Patres Henricum Henricium, Nicolaum Lancillortum, Franciscum Petrium, Cyprianumque; ea de re consuluit, & suum ab vnoquoque suffragium ad eligendum nouum Prępositum, quoniam hanc Indis potestatem Petri Sedes pręcipuę faceret, si vsus esset, accepit. Sed nullis comitijs habitis, relicto (vt supra demonstrauimus) Balthasare Diazio sui muneris administro vicatioque, in Iaponiam migravit. Balthasar autem, quoniam expectabatur ex Europa Prępositus, comitia habenda non censuit. Verum vbi Prępositus nullus aduectus est, dispersos per Indiam Patres per litteras monuit, vt, si legitimum prouincię Prępositum non censerent, vel ipsi Goam accederent ad comitia, vel sua suffragia sententiaque transmitterent. Accesserunt Nicolaus Lancillortus, & Franciscus Petrius: ceteri suum quisque misere suffragium. Ergo coactis in vnum locum omnibus, tam ijs, qui nuper ę Lusitania venerat, quam Indicę prouincię Patribus, Socijsque vellais, vocatur in deliberatione primũ superior Melchioris electio, rata ne habenda an irrita videretur: dictisque sententijs, irrita visa est, ea scilicet ratione, quę Goę primò disceptantes inter se Pa-

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

67 tres mouerat, & in eam mentem impulerat. Deinde quaesitum in eo conuentu est, quinam suffragij habituri ius essent in eo creando Pręposito; neminemque censuerunt, qui modò vota nuncupasset, suffragio priuandum; quod omnes essent nuncupatis votis inter se pares (nemine adhuc inter Professos relato, pręter destinatos in ęthiopiam Patres) & quia (cüm nihil in electionis genere, vel ę Societatis Constitutionibus esset, vel ab Apostolica Sede pręscriptum;) standum videretur iuri communi. Sed, cüm maior suffragatorum numerus videretur, quàm comitiorum commoditas ferret, de communi omnium consensu delecti sunt tredecim, penes quos esset summa nominandi Prępositi. Quibus constitutis disceptatum deinceps est, quibus tandem mandandus videretur is magistratus, & quibus in eo non eligendo modò, verum etiam accipiẽdo suffragij ius esset. Non enim deerant, qui censerent nullam eorum habendam esse rationem, qui mittebantur in ęthiopiam, quod essent hospites, & in itinere: denuoque post eorum discessum redeundum esset ad comitia. Sed re discussa atque agitata visum est ad hos etiam suffragij ius pertinere, quod in ijs & Theologię doctrina pręstantes, & Professorum ex ordine quidam essent, quibus liceret vni; per Societatis instituta regere & administrare prouincias. Dimisso conuentu preces indicuntur & sacrificia. Deinde paucis diebus interpositis edito probę electionis iureiurando, icum est in suffragia: cumque prima latrone par fuisset cum Melchiore Carnerio Quadrio, in altera verò superior, & ę Melchiore ipso Societatis nomine prouincię Prępositus renunciatus, hanc ille renunciationem multis rationibus abnuebat. Primum, quod tanquam hospes breui discessum in ęthiopiam parabat. Deinde quia docendi condicionique cura distentus tot vnus onera sustinere non poterat. Tertio, quia commendationem non habebat aratis, septem ac viginti non amplius natus annos. Postremò quod eius muneris recusatio magis congruere cum mente videbatur Ignatij, cuius esset in Lusitania iudicio varia ob incommoda valetudinis, consimili onere liberatus. Hęc Quadrius apud Patres tametsi contentione magna disseruit; tamen iussus est omnium sententijs suam vnus submittere. Tum igitur ne videretur aduersando fratribus, cum Deo bella gerere, subiit onus; ita tamen vt cunctis audientibus, Deo vouerit, si se Patres ad sustinẽdum deprehenderent imbecillum, iudicarentque; ę re prouincię non esse eam ab se tractari, illico eam se apud alterum, quem ipsi deligeret iuberentque, depositurũ. Eam ergo procuratione aggressus magna cum modestia, tum prudetię significatione, Constitutiones ac regulas ex Europa delatas ad vsũ referri iussit: cüm interim publicę Philosophiam traderet, & cum Carnerio conciones haberet in Collegij ęde frequenti conuentu: que vt quadruplo laxiore esset, vix concursum multitudinis caperet. Administrauit egregie prouinciam ab orsu anni ad mensẽ Septembrẽ, & aduentum noui Prępositi ę Commissario Borghia, Ignatio auctore delecti Consalui Silueriæ. Venit hic cum Patriarcha Nunnio, socioque eius

M m Oniedo

68
Ioan. Nunnus Patriarcha, & Ouiedus Episcopus in Indiam perueniunt: & Consaluis Silueria Prouincialis.

Ouiedo Episcopo in Æthiopia ex India profecturis, quos Ioannes Rex, qua solebat in diuina gloriæ causis liberalitate atque magnificentia planè regia, ornamentis sacerdotalibus, & cuncto sacrorum apparatu instruxerat. Navigatio tamen exitu felix in paucis, tamen non potuit non plena esse periculis, per quæ Patriarchæ sanctimoniam atque virtutem haud mediocriter illustrauit. Is in maximo tempestatis discrimine ad promontorium Bonæ spei, & summa desperatione salutis, sacris aquis ab se expiatis, pelago iniectis, tranquillum ac placidum mare reddidit. Is quodammodo suæ personæ & dignitatis oblitus, seridè ministrabat ægrotis: is autem sedulam ad vnumquemque vtorum in sacris confessionibus demittebat, & dabat operam verbo Dei, nihil ex vitæ Societatis functionibus intermittens. Nihilò segnius in sua nauì laborabat cum sacerdotibus duobus Ouiedus, & in sua Prouincialis Consaluis. Quibus officiis atque laboribus deponebantur, dexteræ iungebantur, minuebatur temeraria intandi consuetudo: & erant, qui quasdam ludo pecuniam vtrò redderent. Denique præstò erat suæ cuique vitio temperatio, & mortis animi medicina. Goam vt ventum est, Consaluis Rodericum ab Æthiopia reuersum offendant, difficiles loquentem aditus in eas partes, & regis animum à recipienda legatione alienum. Nec tamè ea Patriarcham commemoratio deterruit ad pergendum iter intentum, nisi domestici pariter & externi, quorum placuerat audire consilia, reuocarent. Visum est enim, ne ludibrio cõmitteretur existimatio Patriarchæ, & Sedis Apostolicæ auctoritas carperetur; Coadiutorem eius Episcopum Andream Ouiedum binis cum sacerdotibus, laicisque Socijs eò præmittere, qui viam Patriarchæ muniret, & Æthiopiæ regem ad obsequium Romani Pontificis deferendum, dissimulans in præsentia pro Dei maiore gloria ceteros eius errores, induceret. Quod consiliu eo probatum est magis, quòd inurbanum apud Æthiopes ducitur, & supplicio vindicatur, si quis ad eos silentio ingressus, de suo aduentu nihil antè significet. Prætor igitur certum hominem quaesit Episcopo, qui dux esset in Æthiopiã. Et quoniam legatus, quem Rex Ioannes è Lusitania miserat, in itinere obierat, alium è suis substituit, lautumque viaticum addidit, & ne quid ab rege cogeretur accipere, pecuniæ subsidium in biennij sumptus obtulit. Deinde Saracenos aliquot reperit, per quos vtrò citroque ex India in Æthiopiã tuto literæ commearent, & vitæ necessaria curarentur. Dum hæc apparantur, inuentus est Goæ senex Ioannes quidam Belmudes, qui Patriarcham Æthiopiæ factum se à Paulo III. Pontifice prædicaret. Et quãquam præter cultum corporis nullum testimonium Diplomatis Apostolici proferebat; non deerant tamen Goæ, qui si dem facerent eum in Lusitania pro Patriarcha vulgò habitum, & vt talem ipsimet Archiepiscopo in regio sacello confessus dignitate prælatum, exceptumque item perthonificè Goæ. Quæ cum Patriarcha Nunnus audisset, gaudio elatus, studioque tanti oneris deponendi, dat ea de re literas ad Ignatium, etiam atque etiam obsecrans per Christi viscera, si se

69
Andreas Ouiedus in Æthiopiã mittitur.

Pontifex eo onere liberaret, ne sibi aliud alterius Ecclesiæ pateretur imponi: quæ si obtunderetur iniurto, & iussis grauioribus vrgeretur, non dubitaturum se Romam vsque contendere, & ad pedes Pontificis stratum totis supplicare precordijs, ne salutem animi sui nouam rursus in aleam periculumque conijceret. Hunc in locum Æthiopica res hoc anno processit. Melchior autem Carnetius alter Patriarchæ successor & socius, nondum erat consecratus Episcopus. Quamquam enim Sedis Apostolicæ iam Diploma cum Ignatij litteris erat allatum, quibus honorem illum sub Antistitis Niceni titulo per Deo deuote obedientiæ votum iubeatur accipere; consecrationi tamè eius multum attulit moræ, tum quòd Antistitum non habebat India legitimum numerum, tum iniecta Melchiori religio, quòd, cum Episcopos Lusitaniæ Pontifex, quoti ante conspectum fidem ille suam profiteri debuerat, appellasset, ijque ab se tanto intervallo distarent, coram alijs profiteri non auderet Episcopis. Romæ autem idcirco nominati sunt Lusitani, quòd nemini dubium erat, quin tres illi Patres omnes essent pariter in Lusitania consecrandi. Postea verò diu consecratione dilata nominati sunt alij. Fuit autem ciuitati Goanæ Patriarchæ Nunnij gratus admodum & opportunus aduentus: quæ cum iam pridem suo caruisset Antistite, sacrum iam defecerat oleum ad inungendos in extremo certamine moribundos, & qui sacris initijs se vellent, neminem vnde initiarentur, habebant. Ergo Patriarcha sacerdotes circiter quadraginta ex Dominicana Franciscanaque familia, cum tribus quatuordec de suis solenni ritu ac cerimonia consecrauit. Auxit ciuium gratulationem, communemque lætitiã Patriarchæ comitatus, qui cum ex Societate constaret, vt accessit in cumulum operarum, ita cumulauit & fructum. Erant igitur omnino tum in India de Societate quinque & nonaginta. Nam in vno Goano Collegio sexaginta, quo ex numero sex diuersi concionibus operam dabant. In ijs Melchior Cazerius, & Consaluis Silueria Prouincialis: quorum hic cum magna apud Prætozem esset in gratia, multa publicum ad exemplum: grandem ab eo pecuniam, quam dispendiret egentibus, impetrauit, multos paenis curauit obnoxios, saluis tamen legibus & æquitate, mittendos; multis auctior fuit compositionis & pacis. Prætorique Bazainum egregio comitem se adiunxit, Christum terra marique circumferens, nominatimque in oppido Ciaulo, vbi eos fructus cepit octo non plus dierum spatio, eos motus in animis excitauit, vt ad impetrandum Societatis Collegium extructum iam templum incole flagrantibus studijs, & ædes in super extruendas offerret. Quos tamè in aliud tempus, dum consiliarios suos adhibet, Consaluis distulit. Hoc anno primùm data est Goæ forma domestici Tirocinij, quod quanquã separatim instrui exerceriq; non potuit, ei tamen attributa est schola quædam, vbi quoad eius fieri posset, suus à Tironibus ordo ac disciplina teneretur. Discipulorum numerus ad sexcentos, præter pueros fermè centum, qui Patrum sub disciplina in contubernio continebantur. Multi ad ouile Christi perducti sunt Ethnici.

71
Consaluis Silueria opera cõstitit.

73
Oratorum Goæ Tirociniorum.

Ethnici. Quo in numero vir præcipuus, & auctoritate præstans, varijs provincijs ac regionibus peragratis, vt quam ad legem potissimum appelleret animum, exploraret, nullam reperit vbi tutius conquiesceret, quam Christianam. Ergo duobus comitatus famulis ad Collegium profectus, ad eam se excoli & erudiri voluit, vt ex ea & vitam duceret, & oppeteret mortem. Qui Christiani fiebant, quo Christum retineret arctius, omni humanitate tractabantur à Patribus. Nam quos spes erat sua sponte in fide mansuros, eos blandè domum suam, vt ijs cum inijs adolescerent, remittebant. Eos verò, quorum de constantia firmitateque nondum factis polliceri sibi ipsi poterant, paulò diutius apud se habebant, quoad suas agerent firmarentque radices. Alijs quærebant opificum adiumenta, à quibus cum artificia didicissent, in promptu haberent vnde sibi victum suisque liberis compararent. Atque hæc, & alia humanitatis indicia, siue ad eorum sustentandam imbecillitatem tenuitatemque, siue ad minuendam offensio-nem, quam à quibusdam Europæis accipiebant Ethnici miserè oppressi ac circumuenti, pernecessaria nostris erant. Cuius peccati vim grauitatemque multis verbis expendebant & agebant pro concione Carnerius & Quadrius; ferebantque fructus, vt item alijs tollendis sanandisque vitijs.

73
In Ciorano
insula Christi-
iani facti.

In insula Ciorano haud ita procul à Goa dedere Christo nomina quinquaginta, & sperabatur idem reliquos esse facturos, iamque inibat Christianorum numerus ad trecentos. Iamque vri potestatem Alfonso Noronia Prorex fecerat, suas extruebant domos prope ædem S. Mariæ, quam de Gratia vulgus appellat; quo commodior & ad rem diuinam esset accessus, & ad explanationem Christianæ legis, quam peracto mysterio sacerdos idem à Goano Collegio missus festis diebus habebat. Quoniam verò incolis illis angustissima domi res est, quærebat Societas ipsa neophytis vnde ea se in insula sustentarent; stupentibus ad eam humanitatem Ethnicis. Qui ex eo argumentabantur Christianorum legem eam demum veram, & à Deo datam esse dignamque quam sequerentur omnes.

74
Tanae.

Tanae, vbi sedes etiam Societas habebat, moderatore Francisco Henricio creber & frequens erat Ethnicorum baptismus. Aspersi sunt ducenti & octoginta. Quibus autem baptismi iniecta mens erat, ij duas seorsim in ædes, viri feminæque recepti, Christianis præceptis informabantur ac moribus: ex vtraque prodibant, omnes concionis & catechismi gratia cum Christianorum liberis ad ædem Patrum. quorum etiam vt egestati consulerent Patres, his quoque victum cultumque precariò, & in morbis medicamenta quærebant.

75
Bazaini
Collegium
ingitur.

Bazaini verò auctore Consaluo Prouinciali contubernij vestigal, vbi adolescens educabatur ætas numeroque crescebat, quingenis Prætor Batrettus annuis amplificauit aureis. Dedit in hoc oppido Societati nomen strenuus nobilisque miles Paus Correa Portuensis: cui cum abunde vite commoda domi suppeterent, ijs omnibus nullo ardore contemptis, & vestimen-

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

tis insuper cum ense proiectis, Societatis aucupatus est tunicam, & ea corpus textit, cum etiam tum cothurnatus incederet: fratrem suis consilijs officientem repulit: eo que ac domesticis relictis cum Prouinciali Cocinum venit. Hic onustus manticis roganda passim stipe, multisque alijs suæ despicientiæ ac summissio nis exemplis, nobilibus fuit ad sanctitatem, & quibus erat militari virtute iam notus, incitamento.

Cocini ad Francisci Petrij, Sociorumque triam 76
De Coel-
nensi sede,
& Coulanda.

perennes curas atque vigilias, Carnerij nondum Episcopi, vt diximus, consecrati par labor accessit: cuius celebritas vrbis & magnitudo, tum ciuium egregia pietas, & in Societatem beneuolentia suadebant, Collegij loco, quod nullis dum prouentibus continebatur, Professorum instituere domicilium: quod in prouincia nullum erat. Scripseratque ea de re Consaluo ad Ignatium. Sed mortis interuentu B. Patris in præsentia nihil actum. Coulandi ægè animam trahens, & penè semitabidus Lancillottus tanto tamen flagrabat amore alienæ salutis, vt, cum ei meliusculè fieret, continuò ad audiendi dicendi que labores auidè se referret, suspicientibus ciuibus in infirmo corpore virtutem animi, & communi vocabulo etiam sanctum appellantis. Is extruendum è lapide templum atque Collegium, vt mos est in Europa, curauit. Aduigilabat ad custodiam Indicæ iuuentutis, quæ apud ipsum regijs sumptibus alebatur; ramet si diminuto iam numero, quinque & viginti non plus adolescentuli remanserant. Ventitabant tunc præter hos ad Collegium pueruli septuaginta, litterarum vt notas ac ductus, tum etiam scientiam numerandi perdiscerent. Quamquam autem quod erat in alimèta Patrum à Rege decretum ministri iussi non dabant, vitam tamen, vt poterant, tolerabant, portantes pondus diei & æstus.

77
De ora
Piscaria.

In Commorino promontorio, totaque illa ora Piscaria, Christianorum erant loca Henrici Henricij tutela credita, quadraginta. Habebat in ijs tuendis socios Iacobum Soueralium, & par aliud è numero fratrum. Sed cum longè maior operarum numero messis esset, ex veteri instituto Xauerij vtebatur spectatæ fidei virtutisque Christianis. Hos singulos singulis saltem locis voluit esse præpositos, qui & vltimis puerorum periculis tempestiuo baptisate subuenirent, & cæteros Christi legem, quam fuis ipsi postea locis illis obeundis cognoscendisque traderet, rudi quadam ratione docerent. Ita eam plerique tenebant, & præcipui cuiusque mysterij rationem interrogati reddebant. Optabat ille Sociorum ad expiandos per confessionem animos, auxilia, & quo plus etiam suppeteret otij ad expoliendam, quam consecerat, elucubrando Grammaticam Malabaricam, missis præsertim à Prouinciali peritorum interpretum adminiculis. Sed quamquam pertexere ac perpolire pro voto, quod præ manibus habebat, occupationis æstu non poterat; scriptis certè contra fabulas Ethnicorum pro defensione diuinæ legis editis, magnam neophytis lucem prætulit. Erat enim Henrici consilium in tanta segete vbertateque messis, non voce modò quoad poterat, sed stylo quoque

78
Mirantur
Ethnici
Christianos,
cum calum
expedient,
terrenis in-
habere com-
modis.

quoque ac calamo Sociorum supplere penuriam. Expiavit hoc anno baptisate quinquaginta; & plures expiasset, nisi Præfectorum, ut assolet, avaritia pijs conatibus officisset: ut affirmaret plus aliquando fructus ex vno Societatis homine sub æquo atque integro magistratu, quam ex viginti sub iniquo, & muneri largitione corrupto percipi potuisse. Sanè ea erat in multis Christianorum veterum iniquitas & corruptela, propter hiantem atque imminentem avaritiam, ut essent Ethnicis ipsis interdum ludibrio, præsertim in vrbe S. Thomæ, vbi Cyprianus agebat: quorum eæ passim voces Christianorum iactabantur in aures: Quid cause est cur hi Christiani peregrinique, cum post mortem celum expectent, ita tamen in terris hæreant, adeoq; terrenis commodis sint affixi. Ad ceteras Henrici curas adiungebantur disputationum certamina cum Saracenis & Ethnicis, non Punicali modò, vbi plerumque degebat, verum etiam locis, pagisque finitimis. In oppido Bembar à Punicali passuum millia viginti quatuor Iogues erat veterator & sagax. sunt autem Iogues, (ut supra docuimus) apud Ethnicos, ut apud nos Eremitæ, vitæ nimirum genere similes, sed consilio dispares: quod nostri Anachoretæ sanctitatem sequuntur, illi barbara duritia sanctitatis famam aucupantur. Ergo ex his vnus, cæteris impudentior iactabat se non semel exisse de vita, & in vitam rediisse iussu Dei, ut homines edoceret: & ad faciendam fidem proferebat indicia quædam, & quasi notas obitæ mortis, quas scitè confinxerat. Tam elaborato compositoque mendacio fucum rudi populo fecit: & multos, qui se audirent & sequerentur, inuenit, à quibus deinde pecuniarum emolumenta corraderet. Eius fama commotus Henricus, eò se contulit, & semel atque iterum cum veteratore congressus, commissioque certamine præsentibus Ethnicis Christianisque primarijs, eius redarguit insaniam, & apertissimè cõfutat; sic, ut intelligerent vniuersi, non eò Ioguem ut doceret, sed ut argentum emungeret, irrepisse. Eisdemque disputationum congressibus Saracenos & alios Ethnicos fudit proflus, & elingues multosque reddidit luce veritatis oppressos, ut exultarent ouarentque neophyti, & eo constantius in fide perstarent. Multum enim his certaminibus tribuebat Henricus, quibus illustrata veritas suas exereret in animis vires, & humanæ mentis caliginem erroreque discuteret. Ea de causa ad scribendum se contulit, ut quod perpetua voce ac præsentis disputatione non posset, ut errorum portenta refelleret, id scriptitandis impetraret libellis. Ea verò neophytorum erat in fide constantia, ut quidvis perpeti mallent, quam tale aliquid admittere, vnde suspicari quis posset sibi cum Ethnicis conuenire, aut quod speciem aliquam superstitionis nationis haberet. Quippe ab ijs quoque moribus abhorrebant, qui Christianis institutis ac legibus repugnabant, nec ad profitendam fidem negandamue referebantur: ut in neophyto cerni licuit, qui ne consentire cum Ethnicis videretur, carcere & vinculis astringi maluit, ut ad supplicium raperetur, quam in regis obitu suorum popularium ritu, capillum barbarique radere; quod est apud eos mætoris in-

79
Neophytorum
constantia,
Et fuga mo-
rum Ethni-
corum,
quamuis ad
religionem
non pertine-
rent.

signe. Quamquam hic postea cum euasisset, & missus esset liber, doctus est à Patribus, in his moribus atque ritibus, qui toti ad civilem cultum pertinent, nihil ad religionem, nullum esse peccatum, si quis ad Ethnicorum consuetudinem se ipse componat.

Sed dum in his locis suæ legit industriæ fructus laborisque Societas, auditum est Cocini, vbi Melchior Carnetius agebat, Armenum quendam Episcopum corruptissimæ religionis hominem, spargere in populis S. Thomæ suæ venena doctrinæ: prædicare palam, peccatorum confessionem superuacaneam & otiosam esse: tollere cultum sacrum imaginum, & perniciosis alijs, quibus ipse tenebatur erroribus, ceteros implicare. Melchior igitur, ut suo in ortu prauam sementem opprimeret & extingueret, eò confestim accurrit: & ut radicem morbi cum morbo recideret, studuit Episcopum conuenire, cum eoque blandius agere, si forte posset ad saniora consilia sententiaque traduci. At ille lucis osor & inimicus, ut de Melchioris accepit aduentu, ne in eius colloquium congressumque veniret, in Ethnicorum interiora regna se abdidit, nec vnquam amplius hoc anno apparuit. Ita Melchior facultate congressus adempta, quod erat in populis hæretici contagione contractum, ne latius serperet, & in viscera permaneret, aggressus est totis opibus amputare: & quæ pestilens ille magister edocuerat, dedecere.

Malacam destinatus est Balthasar Diazus cum Petro Alcaçeu, inde in Iaponiam traiecturo cum dono prætorio, quod esset subsidio ventum in ea in sula Patribus. Ea vrbs ut variarum negotiatoribus gentium, ita cunctis referta flagitijs & superstitionibus execrandis, à Xauerij discessu, & successoris eius Francisci Petrij, Melchiorisque Nunnij, difficile est memoratu, quam sesquiannispacio, quo ijs est orbata presidijs, esset effecta deterior. Erat summa in ea vitiorum impunitas, tanta autem impudentia in contrahendis per fas nefaque negotijs, ut ipsi quoque sacerdotibus æquitatis immemores, turpissimè in contrahendi ratione peccarent. Neglectus verò Sacramentorum tantus, ut ne tum quidem, cum adeunda essent vasti maris tempestatumque discrimina, veniret in mentem munire animos Sacramentis. Femine sacras ædes vix semel in anno petebant, confessionis gratia, ne videlicet Ecclesiæ animaduersiones incurterent. Verum quamquam hos, aliosque Malacæ mores Balthasar deprehendit; sustentabat tamen ipse se gratissimæ recentissimæque memoriæ solatio, quæ de præstanti caritate Xauerij comitateq; in ipsis etiam Ethnicis Saracenisque vigeat. Quin ipsi quoque pueri manu facta Balthasarè perinde ac Xauerium in vijs publicis circumfusi prehendebant ad osculum manus, & postulata benedictione, diuina subinde carmina cantabant. Quibus relictis à Xauerio vestigijs Balthasar animatus, ortus est vitia de suggestu perstringere, nominatimq; in gerendo negotio docere, quæ contrahendi ratio æqua, quæue iniqua esset, & ad crebriore Sacramentorum vsum populum incitare. Qua in re tantum profecit, ut contentium multitudini audiendæ nec aures vnus sufficerent neque vires.

Reno-

Renouato Sacramentorū vſu, illud etiam, quod de Xauerio acceperat, renouauit, feſtis vt diebus obiret vr̄bem: & pueros, puellas, rudesque viros ad Chriſtianam doctrinam tintinnabulo conuocaret. Cumque Chriſtianorum liberi ex Indis ſuſcepti matribus, ſuis tamen orbatu patribus ex Ethnicis multa traxiſſent, magno animorum incommodo; contra hanc perniciem ardentiffimè perorauit, & puerorum omnium nomina reſeruit in tabulas voluit, vt eis ad diſciplinam Chriſtianæ pietatis & artis elementariæ, Magiſtrorum præſidia compararet. Breui igitur pueri centum ſupra viginti venientate ceperunt ad Patrem: qui ſacrificio quotidie pueris iſtis aſtantiſſime rite factò, ſcholam ad eos habebat. Præcipiebat his Balchaſar, quæ maximè ætati illi congruerent, vt noxas animi menſtra per interualla cõfeſſione deleteret: & exacto die Chriſti doctrinam, quam didiciſſent ipſi, ſuis domeſticis traderent: & ſi quos deprehenderent, aut in templis alio tantum genuinix, orarent vt alterum ponerent; aut vſurpantes temere iuſtūrandum, ſuis item precibus cohiberent. Haſ magiſtri curas excipiebant victorum ægorumque ſolatia, ſeu publicis valetudinarijs, ſeu priuatis ædibus ad eundis. Nec modò pijs & ſalutares vſus Balchaſar inducebat, ſed pernicioſos etiam improboſque tollebat. Veruit Luſitanorum nauigijs contra conſuetudinem iam adultam & corrobora- tam excipi Saracenos, qui per eam opportunitatem in varias ingreſſi terras inſciebant omnia; & impuriſſimum ſuum Mahometem diſſeminabant. Viri etiam feminisque Chriſtiani ſuis concionibus perſuaſit, vt feſtos ſacroſque dies, non relaxandis animis, vt mos erat antea viris, nec liberè volitando per vr̄bem; ſed pietatis colendis officijs, & ſacris ædibus ſe continendo, quò femina vix in anno ſemel intrabant, cohoneſtarent. Ita fiebat vt ædes illæ paulò antè vaſtæ atque deſertæ, mox vtriuſque ſexus frequentatæ concurſu, viderentur anguſtæ.

In Amboino Molucique inſulis Chriſtiano- rum amplius millia quinquaginta iam cenſebantur, paucis admodum de Societate collaborantibus. Sed paucorum iſis erat ardor iniectus à Deo, vt multitudinem exæquaret. Ea verò diuina tutela vis in ea paucitate ſeruanda, vt eos è media morte, mediſque periculis frequenter eriperet. Vnus & idem Socius, nec iſ ſacerdos Nicolaus Nunnus, cum per Molucas iter haberet, in eorum oppido ſatis amplo ad vnum omnes traduxit ad Chriſtum. Vnus ipſe baptiſmo mille trecentos ſua manu luſtrauit: eorum dilatis præteritiſque votis, qui nondum fatiſ Chriſtum ipſum didicerant. Quæ cum iniquiſſimè ferrent Ethnici, ex inſidijs adoriuntur hominem, & oneratum vinculis perducunt ad regem Geilolij inſenſiſſimum Chriſtianæ legis hoſtem. Sed ſuperuenientibus repente Luſitanis liberum ſolutumque dimittunt. Eiusdem iuſſu regis Ioannem Beyram, & eundem Nicolaum Nunnium conquiſitos ad necem, manuſtum item Dei numen eripuit. Ac Beyra quidem non ſemel hoſtile ferrum euafit. Dederat aliquando ſe quieti, ſed eam dum nequit capere, animaduertit homines, qui ſe comites adiunxerant, ſibi eadem moliri. Præ-

Hiſt. Societ. Ieſu Tom. 1.

ſenti animo ad eos egreditur, perturbatoſque cernens vultus, cauſam eius rei audacter interrogat: hæere illi, nec quò ſe verterent inuenire, deprehenſos tamen intelligentes, nihil auſi: Luſitanique poſtmodum conſeſſi, ad inferendam Patri necem à Ternatino rege ſummiſſos. Qui cum ad eum re infecta rediſſent, ceſi ipſi necatiſque ſunt, ſiue ob neglectum imperium, ſiue ne conſeij imperata cædis extarent. Inter hæc quotidiana certamina ſolatio erat Chriſtianorum pietas, & ſingularis aduerſus Patres cum beneuolentia, tum reuerentia. Hos in ſuis calamitatibus ac temporibus conſulebant, ad hos conſuegebant, hos ad ſuos vocabant ægros, vt (quod non rarò veniebat vſu) ſi ſuper eos Euangelium Chriſti Domini recitaſſent, protinus conualeſcerent. Obibat ſuo more pagos Nicolaus Nunnus, cum in pago quodam cælum imbres telluri negabat, ſataque exareſcebant hiantibus aruis. Ergo ad Nunnium pagani frequentes conſilij cauſa: quibus ille fuit auctor, vt in vnum omnes coacti locum, (nam templum nullum erat) cælum prece tunderent, cælites fatigaret, miſericordiam extorquerent. Cum paruiſſent, continuo ad ſuſas preces ipſi quoque fuſi ſunt imbres. Tantos apud Deum aditus habet pia multorum conſentiens ſupplicatio. Nec illud mirandum minus: quòd, cum innumerabilis multitudo murium, Chriſtianorum popularentur agros, & agriculturalum labores effoderent atque conſumerent, nec eſſent vlla medicamenta veneni, quæ tantam ſoricum turbam extinguerent; Beyra ſaceris aquis per arua diſperſis, mures omnes fugauit, & Ethnicorum in agros ac prædia compulſi: tanta eorum depopulatione damnoque, vt cum Chriſtianiſ grauiſſe conquieſciſſent Ethnici. Quibus illi ſuorum deorum imbecillitatem cum exprobarent, qui propulſare calamitatè ingruentem perinde non poſſent ac Deus noſter; orta eſt inter vtroſque contentio, vtri tandem potentior Deum colerent: cumque pugna incalceſceret, & vtrinq; pro Deo ſuo certaretur acerrimè, iam à verbis veniebat ad arma; cum interpoſitus Beyra partem vtramque accommodatis ſermonibus atque auctoritate placauit.

Quæ iam diu rebus adoleſcentis Eccleſiæ, lenique aura fluentibus in Iaponia, magni repente turbines Amangucij Funaiſque, vbi tuendo augendoque Chriſti gregi puſillus ille Sociorum manipulus totus erat intentus, extiterunt. Amangucij, vbi cum Chriſtianiſ ad duo millia Coſmū Turrianum verſari ſupra diximus, caſo rege, & in eius locum Bungenſis regis germano ſuffecto, ſurſum deorſum miſcebantur omnia. Nec enim creationem noui regis, quam non probabant, conoquere Proceres permulti poterant: & cum diu partes latere non poſſent, erupit tandem Dynaſta factioſus, vnus è præcipuis, qui contra regem collegit exercitum, & prius quam adduceret, cum ſuis facta manu, vr̄bem, quæ lignis conſtabat ex ædificijs, incendit. Ita Societatis templum ædelſque conſumptæ. Quo in motu trepidationeque rerum Coſmum aggreſſi Chriſtiani per Deum obreſtantur, periculis impendentibus ſe eripiat, & vitam ſuam Deo hominumque ſaluti ſeruet. Nam præter frequentes

M m 3 Bon-

84
Diuina
quadam
miracula
inter recentes
Chriſtianiſ.

85
In Iaponia
res turbulenta,
&
magna
pericula.

Bonziorum iniurias, & innumeras contumelias, quibus ei vix licebat recto pedem efferre, exprobrabat ei pessima natio eadem regis, tantamque editam corporum stragem, vel in ultionem novæ religionis inductæ. Cumque propediem expectaretur exercitus, novis erat Bonziorum probris atque ludibriis, novis periculis obijciendum caput. Itaque non potuit precibus consilijque resisti. Paruit inuitissimus Cosinus, anxius sollicitusque, ne quid gravioris incommodi tenellus Christi grex caperet, & multis Christianorum cum lacrymis Amangucio, qui longo intervallo profecti sunt abeuntem, Bungum se transtulit. Hic allatis ab Indiæ Prorege ad Bungi regem donis, in huius familiaritatem sese penitus insinuavit; sed ut ad Christum perduceret, non euit. Causabatur is Procerum defectionem, & malæ consuetudinis vitium Christianæ sanctitatis candoribus contrariæ. Cum rogaretur, saltem Bonzios ad disputandum acciter, ut ex disputationis conflictu religionis veritas emicaret; factum se recepit. Sed postea ventus ne offenderet apud Proceres Bonziorum affines atque propinquos, promissa non fecit. Caterum optima regis mens erat, & ad Christianos Societateque propensa; nondum tamen ad Evangelium idonea, & admittendum in pectus radium superni fulgoris. Cum cedrinam rex Patribus ad eam donasset, ut ijs locis, sanè magnificam, eam adorarent in templum, vbi in Iolenni omnium veneratione Sanctorum primùm sacrificari Christiano ritu coeptum. Regio irem assensu continens area coempta, in eaque nosocomium (de quo supra memorauimus) excitatum, ea partium ratione descriptum, ut duas quasi domos seorsum efficeret, quarum in altera elephantiaci, in altera cæteri curarentur agroti; quibus Ludouicus Almeida, & alter vir bonus indidem è Iaponia ministrabant: idoneosque cibos, & omne genus pharmaci precario querebant. Hunc cursum cum teneret Christiana res Bungi, repente grauis est coorta feditio. Defecere à rege primarij nonnulli, ut ei molirentur exitium, & alium in solio collocarent. Quæ repentina turbatio, non parùm Evangelij progressibus intulit moræ: tamen ne tum quidem, qui Christo se adiungerent, defuerunt. Compositis deinde rebus, & pace regem inter ac perduelles conciliata, sua Ecclesiæ sæcunditas rediit; quotidieque se ad eam deni duodecimie spretis suis fabulis aggregabant. Ei rei magno adiumento fuit Melchioris Nunnij aduentus, quem huc tendentem, Sinarum ad insulas supra diximus appulisse. Qui quanquam per affectam valetudinem, breuemque in Iaponia moram (mox enim remigrauit in Indiam) nauare suum Ecclesiæ illi studium operamque non potuit; reliquit tamen è socijs suis Gasparem Villiam sacerdotem, & non sacerdotes duos, qui nauarent. Ita Sociorum in Iaponia numerus, eo digressio, si Balthasar Gagus, quem firandum excutisse supra diximus, numeretur, ad octo peruenit. Erant enim in ea vrbe Christiani numero quadraginta, quibus alij Balthasaris operâ accessere nonnulli. Amanguciani verò Christiani, cum iam annus esset in exitu, turbulentiſſima illa tempestate transacta, reſectisque iterum ædificijs

87

Melchior
Nunnij in
Iaponiam
peruenit nõ
magno opo-
ra pratio.

Cosmum ad reditum per litteras inuitarunt. Cosinus ne inſcio Bungi rege discederet (ſolebat enim Societas, cum grauius aliquid agendum eſſet, id communicare cum rege, quò eum arctius nomini Chriſtiano conciliaret) abeundi veniam petiit. Rex, quem clauſina forte conſilia factioſorum hominum non latebant, profectio- nem illam diſſuaſit, & vt in aliud tempus reiiceret, auctor fuit, ſapientia ſanè conſilio. Paucis enim diebus poſt nunciatum eſt Bungum, nouos Amangucij tumultus excitos. Alium ſurtexiſſe magnis cum opibus ac potentia Dynaſtam, qui rurius domicilia inſtaurata diruerit, urbem vaſtarit, regem Bungenſis fratrem necarit, ipſe regnum inuaſerit, locum autem Societatis barbaro homini dederit, vt templum in eo fabricaretur idolo. Cõuerſis igitur rurius in ea vrbe rebus, ſed partium tamen ex victoria quietis, Chriſtiani tentarunt denuo Cosmum per litteras reuocare, & recuperato Societatis loco, vt in eius poſſeſſionem vnum aliquem ex Socijs mitteret, mouerunt.

Sed iam vt ab vltimis terris ad urbem Romam ſe referat labor, & vbi B. Pater ſuos dies clauſit, ibi nos huius voluminis claudamus extrema; æſtas & autumnus cunctam Societatem, ſingulaque Romana eius domicilia parentibus ſuis orbarunt. Etenim præter Ignatium, Martinus Olaius Collegij Romani Superintendens, & Andreas Fruſius Collegij Germanici Rector cum latis funeribus ſublatis. Olaius dum B. Patris obitum amicis Cardinalibus, & quibus Societas officij cauſa debuic, tota Vrbe nunciat: eoque magis adnititur, quo plus oneris in eum incuberat: vt erat præter morem etiam noxia Roma: anni tempeſtas ſæuiente canicula, facile in morbum incidit, qui ei vitæ ſinem attulit. Cum morbus ingraueſceret, & morte appropinquante vox eum viresque deſicerent, exaudiebatur intus cum Domino loqui, & inter mortuis vocibus illud identidem vſurpare, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine: quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Nec ita multo poſt xvi. Kalend. Septembris candidiſſimam animam egit. Vir fuit ſingulari animi moderatione humilitateque præditus, eo admirabiliore, quòd tanta humilitas, ſuique deſipientia, tantæ plerumque doctrinæ, quanta in eo inerat, comes eſſe non ſolet. Præſedit Romano Collegio ſemè quadrienniũ magna cum doctrinæ, tum ſanctitatis opinione, ſcholiqu; ſuis Collegij nomen plurimũ illuſtrauit: in quo Theologiã illam, quæ in diſſerendi ſubtilitate verſatur, quæque controuerſijs huius noſtri temporis continetur, publicè docuit. Andreas Fruſius angelicæ (ſic enim habebatur) integritatis morum atque ſapientia, ad ceteram rerum omnium excellentem cognitionem trium erat linguarum principum notitia inclytus, ac poëſis. Nec multo antè opuſcula verſu ediderat duo ad vſum adoleſcentium, alterum de Verborũ copia, alterum quod magis auctori placebat, quo ſyntaxim grammatice explicat: vtrumque laborioſum, quàm ſpecioſum magis. Sed quemadmodum, vt minutas per ſeres ac ſpinofas poëticis in cluſas anguſtijs conſequi, & antenitate exhilarare Muſarum poſſet, miran-

88
Amangucij
rex fratrem
Bungenſis
occidit.89
Moritur
Romæ
omnium
Societatis
domicilia
Præſides:
Olaius
Collegij Ro-
mani, An-
dreas Fru-
ſius Germa-
nici, B. Patris
Ignatij
Profeſſor
Societatis.

90

genij felicitas dederat; ita caritas fecerat, nihil ut despiceret, quod publicè opportunum speraret fore. Mortuus est longè tabe confectus ad VII. Kalend. Nouembrii. Prædie eius diei, cum Sacrum spectaret, & ea verba ex Euangelio recitarentur, *Omne debitum dimissi tibi*; sensu quodam intimo suavissima fiducia, tanquam ea sibi mox migraturo dixisset Dominus, peritusus est. Ante hos, XVII. Kalend. Iulias, Iacobus Eguia obierat, quæ olim Faber nunquam consueuerat, nisi Iacobum sanctum cognominare: & ipse fertur Ignatius dixisse, Beatos inter suspiciendum in cæli sede celsissima. Viringenij candidissimi, vitæ integerrimæ, ardentissimæque in Deum ac proximos caritatis; magnus ad hæc sui contemptor. Habebat frequenter in ore: *Qui se existimat aliquid valere, valet parum; qui verò se putat valere multum, is valet nihil.* Dicebat etiam quemadmodum fractus aut detritus nummus, si vnicus, per se que sit, non recipitur; sed si magna in summa numero que proborum, neutiquam repudiari solet: ita sibi eam restare spem, fore ut à Deo minimè reijceretur, quòd esset Sociorum numero bonitati que permixtus. Præcipuè valebat in mæstis, si qui inter domesticos essent, erigendis, confirmandisq; nutantibus. Quam in rem summa cura se dabat: eorum que audiens quantumuis malas deploratasque causas, nunquam abiciens spem boni exitus, hæc prima semper, vbi quis finem dicendi fecerat, subiciebat verba, Bene habet. Tum paulatim mira suauitate ac misericordia manum remedio adinouebat. Mirificè Societatem, mirificè diligebat & admirabatur Ignatium: quem B. Pater, cum ad confessiones suas adhiberet, tãdem coactus est abdicare, quòd à celebrandis quibusdam eius laudibus, tametsi generalibus formulis, tamen ita interdum in immensum elatis, ut possent quempiam è minùs æquis offendere, nullo modo posset, ne pœnis quidem coërcitus, abstinere. Et sanè proflus in stuporem homines adducebat, significans quid esset euulgaturus, si vel vnã horam Ignatio superfuisset: quem inter alia aiebat, non vi naturæ, sed miraculo viuere. Potentiora vitæ sunt tamen humilitatis Ignatij, quàm Iacobi caritatis vota: ac priùs illo, vti etiam præ dixisse fertur B. Pater, & quidem non amplius se sequimur decessit.

91
Iacobus Eguia mortuus vir maxima virtutis.

92
De B. Ignatij excessu, & virtutibus.

93
Tria maximè optauerat B. Pater Ignatius.

Cæterum eò iam prouecta Societas educante qui genuerat, ac regente Ignatio, vitæ est sapientissimo Numini, ut tempus existimaret, quo & ipsa suum in caelesti curia, beatoque senatu Patrem haberet ac Præsidentem: ac iustus Ignatius fidelisque ac prudens seruus in Domini gaudium introiret, vbi fruens egregiarum adinventionum suarum fructibus, post seruatam in modico fidem supra multa constitueretur, simul Societatem triumphantè decorans, simul corroborans militantem. Iam toto penè orbe terrarum erant Socij propagati, iam propè domicilia centum; & prouinciarum præter vrbanam, quæ sine Prouincialis opera regebatur, duodecim constitutæ: magnificè in dies auctibus nouellus Ordo in omni genere per prospera, per aduersa proficiebat. Ipse B. Pater pridem cupiebat dissolui, & esse eum Christo. Tria experuerat antequam è vita concederet, videre perfectæ Exercitii spiritualia auctori-

tate Apostolica comprobata, confirmatam eadè Societatem, Constitutiones conditas. Horum compos votorum factus, iam nihil nisi clamabat ad Dominum, ut seruum suum in pace dimitteret in eum locum, vbi totus sine vlla intermissione, labisque admittance posset in diuinæ Maiestatis laudes impendi: præsertim quòd hoc quidem in regno miseriarum, multò iam minùs conatum animi corpusculum sequebatur: cum ille in dies fortior, hoc imbecillius fieret. Quippe iam valetudine planè erat nulla. Nò eam ætas modò grauis, diurnæ ærummæ, feuerissima disciplina, sed etiam peracta assidui languoris curatio attriuerat, quam triginta fere annis necessitati contrariam fuisse adhibitam nuper erat compertum, fouendo stomacho inuentis Medicis, cum refrigerare iecur deberent. Ex die tertio Iduum Iuliarum, solito infirmior, minasque ad res gerendas sufficiens, sensit breui in stare depositionem tabernaculi sui. Itaq; administratione Societatis Io. Polanco, & Christophoro Madridio permixta, secessum spectare aliquem cepit, ut quod supererat vitæ lucis mortalis, Deo sibi que vacans, in adomando ad lucem immortalem transitu collocaret. In vrbis frequentia potius antiquæ bellatricis, quàm nouæ sanctæ Romæ erat imago: cuncta ardens inter Pontificem & Regem Catholicum permiscebat bellum. Dies ac noctes vndique in conditi militum vulgique clamores, tubarum clangor, bombardarum fragor, tympanorum strepitus, citatus campanarum tinnitus fectiebant aures & animos. Quas ille perosus turbas, animo sequebatur ad villam, quam intra vrbis mœnia (multas enim Romana mœnia solitudines includunt) nò procul è S. Balbitæ, nuper extruxerat in Romani Collegij vsum. Verùm, quia Patres caelum ibi æstium insalubre, ac tectum nondum habitationi ab recenti opere idoneum memorabant, consuli super ea re prudentes iussit. Ad eò nihil aggrediebatur, quod non vsquequaq; recta ratio temperaret. Cumque Alexander Petronius vir præstans, & scientia medendi clarissimus, villa diligenter inspecta, permittendum Patri secessum pronunciasset, Ignatius in eum latus confugit. Hic paulatim infirmitas graue scere, viresque decedere. Itaque paucis post diebus Professorum domum refertur, metu potius, ne quid locus grauioris crearet mali, quàm quòd periculi quidquam appareret. Conuersa enim illa eius valetudo videbatur, & solennis multorum languor annorum: eo que nec medentes, nec domesticos magnopere habebat sollicitos. Hac iecuritate, siue incuria processum aliquot dies. Sed non latebat vigilem seruum Domini appropinquantis aduentus. Tertio Kalend. Sextiles, cum biduo antè diuinissimum Eucharisticæ Sacramentum suscepisset, inolinato in vespere die, accessit secretò Polancum, nihilque tale suspicantem placido animo, vultuque tranquillo iubet continuo adire Pontificem, commendare ei suo nomine Societatem, & postulare sibi benedictione & indulgentiam: atq; insuper nunciare, si, quod de infinita Dei bonitate sperabat, migraret in locum, vbi suæ valerent preces; se, quod in hac vita assidue secerat, ut pro eius Beatitudine orarer,

94
Secedit B. Ignatius in Collegij Romani villam.

95
Supremus morbus B. Patris.

96
Iubet sibi benedictionem ex Pontifice postulari.

multo iam de se securum facturum impensius. Polancus nuncio, & in flu deprehensus nec opinato, Irane Pater, inquit, ed ventum est, ut breui te carituri simus? Ita Deo placitum, subiecit Ignatius: perge ad Sanctissimum Dominum, nec modo mihi, verum & alteri è Patribus benedictionem atque indulgentiam refer. Quæ audiens Polancus, alterum quidem illum, quem Pater mortuum significabat, Lainium suspicabatur esse; qui propè depositus decumbebat, (quamquam non Lainij, sed Olaiij mortem præsignificatam euentus ostendit.) Cæterum angebatur plaiid ancipiti cura, quid cõsiliij caperet incertus. Nihil agnoscebat in agro, nisi vetorem lassitudinem, unde vexari potius, quam periclitari consueuerat: atque ad eod persæpe multo peiore à se loco perspectum reeodabatur. Itaque nolebat videti præstinalle, si procius Pontificem conueniret: Ex altera parte tam diserte affirmateque iterata denuntiatio deterebat: præsertim, quod summa cum prudentiæ, tum modestiæ virum alleperandi parcissimum, nihil tam alleueranter locutum vnquam audiuerat, quam illud, quod iam euenterat, de subsidijs Romano Collegio affuturis, atque hoc de fine vitæ sibi instante. Ergo rursus interrogat dicente in diem postertam tritionem differre: cui Ignatius ne iniectam diuinitus præfensionem quodammodo ostentaret: Tu verò vt volēs, inquit. Aucta hinc Polanco, non ex improba est cura. Præter Turrianum medicum domus ordinariū, raptim Petroniū aduocat, rogatque vehementer accuratè explorent Ignatij statum: qui diligentia vsi respondet, nihil extare in præsentia, unde obitum interpretari liceat, post die certius pronunciaturos. Digressis medicis Pater de more cibi aliquantum sumit: posteaque multa iam nocte etiam de quodam negotio Romano Collegij differit: postremò nullis adhibitis (quemadmodum mos est in graui morbo) vigilijs relinquitur solus. Nam neque Polancus medicorum fretus iudicio, quæ audiuerat à B. Patre vulgabat, & fratres quotidianæ eius vitæ administri, cum periculum nouum hand cerneret, nec diligentiam intendendâ, nec addendas excubias putauerunt. Interim optimus Pater solus relictus, latus hand dubiè, quod nemini esset incõmodo, sui que filij (se animâ agente) se curi quiescerent, totam eam nocte cum Deo Domino pro creatore ac redemptore suo, ad què toto cordis sui impetu festinabat, dulcissimè agens, consumpsit: eo que intentius, quod & supremum id tempus sibi concessum norat, ac liberum prorsus ab interpellatoribus, omni que strepitu præter opinionem erat sortitus. Tenebris igitur & solitudine noctis in incundissimo Dei Beatorum que congressu, sicut voces identidem à proximè cubantibus exaudirentur, pro arbitrio vsus, vita paulatim deficiente, ad lucè peruenit. Tum ingressi (vt fit) Socij exploratū quem admodum haberet, vbi leuiter, ac pede suspenso accessere ad lectulū, en tibi acerbum spectaculū; inueniunt sanctum Patrem iam animam quam quietissimè exhalantem. Ex inopinato casu stupor homines magis, quam dolor appressit. Spargitur illico inter domesticos rumor, fit gemitus, concurrunt, trepidatur, si quid opis queat afferri:

97

98
Humilitas
mira Beati
Ignaty in
summa vita
cõmuni.

99
Hoc habuit eximie B. Pater vt ratione plurimū
& consilio vteretur, crebro vsurpans, A belluis
hominem ratione differre. Et sanè vti incuria,
considerandi que negligentia, vitiõrum omnium
seminarium; ita cura & consideratio, cunctarum
est

alij ad medicum, Polancus stultam prudentiam suam serò inculsans, ad Pontificè euolat. Pontifex quoque ad iacturam publicæ casum ingemuit: & largè, quod petebatur, indulgit. At Ignatius interim sanctissimum Iesu nomen ingeminans placidissimè expirauit, hora prima ab ortu Solis, feria sexta, pridie Kal. Sextiles: ætatis anno quinto, & sexagesimo; fundata Societatis decimo sexto: vix plane humilis, sui que contempnu admirandus, vti abunde vel id mortis genus ostendit, quod maluit obsecrissimum esse, cum reddere clarissimum posset. Nam si perfliteret in sententia: nec solū pergere ad Pontificem Polancum iuberet, sed alios quoque ex amicis Proceribus salutare; atque ipse interim statum Societatis componere aggressus, Vicarium, vti per Constitutiones licebat, diceret, Socios aduocare, filij que carissimam verba vltima loquens ac benedicens mandata suprema relinqueret; quis, quæso, domi foris que strepitus ac motus existeret? Non deessent fortassis initio, quæ cognita medicorum sententia, quod contra eam ierit, temeritatem hominis aculearent, quasi leuiter excitaret riuiores, auram captans vaticinantis. Verum id ipsum quanto magis principio hominum animos dubia expectatione suspenderet, tanto deinde cum senium deficiente vita prædictionis exitus ipsis cerneretur oculis, augetur admiratione, & sanctimonie viri celebritatem. Sed enim haudquaquam tulit Ignatij modestia, non mirum illud tam promerendi singularia Dei dona, quam occultandi studium; non perpetuum aduersus eos omnes, quibus recta ratio parendum docet obsequium; vt cum medicis duobus facultate præstantibus altercarentur: quod que ipsos disciplina celasset, diuinitus reuelatum sibi contenderet. Itaque intelligens hanc esse Dei voluntatem, qui huiusmodi à se in supremo spiritu sacrificium obedientie & humilitatis exigeret, nullo edito documento, quo vel eminere inter ceteros videretur, vel de Societate tanquam de sua re quidquam laboraret; cum amico eius vnicum, à quo nominari, vellet haberi Iesum, nec dubitaret caram commendatam que ei esse; quidquid ad augendū desiderium sui, mortem que insigniendam pertineret, neglexit: etiam iniustus, se sancti que solatijs atque præsidijs maioris diuinæ gloriæ respectu fraudans, quoniam non licebat Christū Dominum imitari, vt in publica more retur infamia; id quod erat proximum, secutus est, vt propè solus, ac veluti abiectus, & obscurissimo sine decederet. De cæteris sanctissimi huius viri virtutibus vulgata, & antè commemorata sunt multa, & ire per singula singillatim non est operæ. Exercitia spiritualia, & Constitutiones ab eo relictas, qui Ignatium æstimare vult, norit. Illa sunt Ignatij forma, hæc imago: ex illis in his expressa eius est virtus: in vtriusque descriptæ sunt via: ac signata vestigia, per quæ ad cellissimum perfectionis culmen ascendit: quæ indicare hoc loco esse arbitror meum.

Hoc habuit eximie B. Pater vt ratione plurimū & consilio vteretur, crebro vsurpans, A belluis hominem ratione differre. Et sanè vti incuria, considerandi que negligentia, vitiõrum omnium seminarium; ita cura & consideratio, cunctarum est

99
Obitu
B. Patris.

100
Sua
B. Ignatij
illud genus
mortu de-
gerit.

101
Per quas
vixit Beatus
Ignatius
ad præstan-
tissimam
sanctitatē.

102
Maximè
vixit consi-
deratiue.

est parens & alumna virtutum. Nemo quippe malum, quā malum amat, sed imagine fallacis boni deceptus. Rerum illecebræ caducatum, consuetudo sensuum, prauæ vulgi opiniones, dæmonum instinctus cupiditates inflammant, easque communes notitias, vel naturæ vel fidei lumine comprehensas, quibus vitanda turpia, honesta sectanda cognoscimus, paulatim obliuiscunt, hebetant, languescunt, ut ratio debilitata & quodammodo exarmata, facile tot vndique oppugnantibus hostibus, succumbat. At consideratio frantum est, quo mens perturbationes atque sensus, ne abijciant se ferino impetu ad fallacem præsentis boni speciem, coercet ac sustinet. Lima est ac malleus, quibus bonimalique notitias illustrat, exacuit, corroborat, vnde ad ipsam mentem & voluntatem vis & vigor emanat. Denique, ut ait S. Bernardus, consideratio est, quæ primum purificat fontem suum, id est mentem, de qua oritur: deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat & ordinat, postremò diuinarum pariter & humanarum rerum scientiam confert, agenda præordinat, acta recogitat, ut nihil in mente resideat aut incorrectum, aut correctione egens. Hoc igitur acertimo ac generali telo plurimum B. Pater vsus est: atque ita vt nulla vnquā voluntatis appetitio, ac ne cælestis quidem dulcedinis copia intelligentiæ eius vsui officeret. Nam duo cum sint cælestium Christi auxiliorum genera, altera ad efficiendas voluntates, ad mentes altera collostrandas, ferè ita fit, vt, cum vberius voluntati superna vis infunditur, agatur homo potius, quam ducatur: eoque rationis prerexiguus vsus sit. At in Ignatij animo genus vtrumque & copiosissimum, & mirè concors fuit, vt, cum incenderet vehementissimè eius voluntatem flamma cælestis, suum tamen integrum regnum rationi, diuinæque luci relinqueret; ab eaque regi ac temperari ardor ille se sineret. Inde, quanquā Lainius ardentissimam sancti viri caritatem, & immanis diuinæ gloriæ studia, summamque cum summo bono coniunctionem, & quam facile ad cælestia auferretur, spectans, dicebat in rebus diuinis Ignatium patienti, quam agenti propiorem videri: vt Ignatius quoque ipse de se erat illi professus: ita tamen idem rationem adhibebat, ita contendebat ne uos industria, vndique sibi adminicula cura & arte conquirens, & singula circumspèctè dimiciens, vt ad studia quamuis pia nollet impetu ferri, sed è consilio duci. Hæc autem recta est via, qua Deus hominem ire vult: in cuius mente intelligentiæ idcirco lumen accendit, vt illud sequens, rationabile offerat obsequium, matura scilicet consultatione delectum, & suis vndique conditionibus absolutum: atque hoc pacto simul ab fraudibus illudentis dæmonis defendatur; simul constantius ac perseverantius agat. Ergo siue complacens sibi summa bonitas in Ignatio erudiendo formare multorum magistrum, siue id generosæ eius indoli, & capacissimæ consilij menti maximè congruebat, suauissimè illum per vias rectas ad perfectam consummatamque iustitiam, regnumque suum deduxit scientia Sanctorum plenum; videntem singula ac notantem, gressusque suos assidue præceden-

tem rationis oculis, ac iusto prudentiæ pede præficientem. Atque hinc æstimanda sunt Ignatij apud Deum promerita, & præclara facta numeranda. Cum enim in actione honesta non spectanda solum materia sit, sed etiam modus & finis, ex quibus rei quidem per se bonæ honestas amplificatur, media autem impertitur: cum hic sanctus vir non modò res præstantissimas ratione summa tractaret; sed medias quoque, & quotidianas vitæ necessitates, ad prudentiæ normam diligentissimè exigeret, & ad finem altissimum erigeret; quasi mercator, qui non pietiosarum modò mercium magna exereret negotia; sed viam inuenisset, qua & quam minima faceret impendia, & quidquid attingeret faceret pretiosum; haud dubiè tot annorum assidua cura thesaurum quemdam propè inestimabilem diuinæ gratiæ, rectè que factorum congescit. Ex eodem metiendum est capite, quantos in perfecta virtute progressus habuerit. Cum enim ad insignem progressum quolibet in studio necessaria ea sint, primum vt finis ac terminus prænoscat: deinde vt recta inearur via: ne, si in incertum, vel per ambages erreretur, sit labor itineris, non profectus: postremò vt assiduitas conatusque progrediendi aptè adhibeatur: qui totum vitæ Ignatij cursum animo lustret, non obscure hæc illum singulari Dei beneficio præstantissimè omnia adeptum sentiet. Non errore viæ per ambages vagatus est; non ignoratione optimi defatigatus circa media; sed ipso statim mutata vitæ exordio ab summo inchoans, simul vbi consideret absoluta virtus, simul rectam viam Deo monstrante didicit, simul denique eam incitatissimo capessit impetu, quem quinque & triginta annis non relaxauit vnquam, sed continenter magis magisque contendit. Vbi enim tanquam è densa veteris vitæ caligine & cæca nocte productus ad gratiæ lucem ac diem, aperuit oculos; perque totam rerum vniuersitatem circumtulit, intellexitque ad id hominem genitum, vt Domino ac Procreatori suo seruiret, & vitam eo pacto sibi compararet æternam: nec respiciendas ceteras res, nisi quatenus ad eum finem prosequendum vsui forent: hoc clarè cognito, nec minùs voluntate quam ratione comprehenso, alteque in animum depresso veluti fundamento, vt erat cum diuina gratia nobilis ac generosi pectoris, animaduertens nihil nec honestius, nec rationi congruentius posse præstari; induxit in animum nequam mediocribus officijs esse contentum; sed quam posset maximis diuino se obsequio, diuinæque gloriæ studio mancipare, nullo planè commodi sui respectu, ac perinde paratus per opes & inopiam, decus ac dedecus, vitam ac mortem rectà ad propositum pergere. Eo in lumine tum ad antea vitam retorquens oculos, tum ad agendam intendens; illam videns retextendam, hanc de integro ordiendam; vtrumque admirabili vi aggreditur. Et illam quidem non satis habuit (vt suo loco narratum est) repetita ab prima memoria confessione generali (cuius tum vsus propè incognitus erat) sedulo expiare; sed etiam susceptis vltro grauissimis pœnis influit abolere. Hinc impexus & neglectus capillus, inuictus vertex, barba fœdè promissa, vngues

107

Vnde est.
manda
B. Ignatij
sanctius &
merita
apud Deum

104

Penitentia
eius insignis

copiosam frugem congrue preparans, quod ex-
pleret alteram illam iustitiam Evangelicam partem,
quae in recte agendo consistit, rationem haud
opportunitatem minus inuenit. Versabatur illi ante
oculos primum illud summam Dei gloriae desti-
natum: id ut quam proximè attingeret, non so-
lum summoueda erant impedimeta, quod ratio-
ne nuper dicta faciebat; sed regula etiã ac linea,
ad quam in recte factis quasi ictum dirigeret, ad-
hibenda. Quippe illud sapè cæcis mortalibus
virium specie recti: nec ratio si non vitium, certe
minus honestum maioris imagine decipit; ut
quamuis optimum pro meta intuearis, tamen
præstigij, & inanibus vmbis abductus circa bo-
num vulgare te verbes, & penè operam ludas. Id-
circo certam Ignatij regulam, ad quam se for-
maret exquirens, animaduertit Christi vitam
nostram esse viam: datum enim ipsum homini-
bus nõ modò saluatorem, sed etiam exemplum:
nec posse genus vitæ fingi, siue acceptus Dei vo-
luntati, siue gloriae conuenientius, quàm id,
quod cum dilecti Filij eius, in quo sibi bene com-
placuit, & quem nos audire iussit, vita maximè
consentiret. Eius igitur expressus in se modum
ac formam, ex ijs, quæ inter mortales vsu veniunt,
sapienter estimationem transtulit ad diuina, pro-
posita sibi, (ut in initio huius historiae dictum est)
Regis ad primum bellum inuitantis similitudine, &
gemina altera, quæ duo vexilla intuebatur, hinc
Christi Domini, inde tyranni tartarei, audiens
quid uterque dux suis præciperet, ita inflam-
matus est ad præeuntem cum cruce Christum Iesum
sectandum, cuiusque iussa facienda, præsertim ex
eo tempore, quo in accessu ad Verbum vidit se ab
æterno Patre gestanti crucem Filio tradi atque
adici, nihil ut auerter ardentius, quàm vnã cum eo a-
gere, acerbissima perpeti, ludibrio omnibus esse;
pro magno existimans beneficium posse sui Regis
obaudire nutui, signa sequi, vestigia premere,
insignibus decorari; vsque eò, ut non modò
quantæcunque felicitatis conditione oblata,
nullam quamuis leuissimam suscepturus esset la-
beculam, quæ modo aliquo eius offenderet o-
culos: sed etiam si hinc opes, nobilitas, sapientiae
gloria, inde contraria, quæ vulgus mala nominat,
obijcerentur: atque vitiumque par Dei laus: ad
maiores tamen imitationem Regis sui Iesu eru-
cifixi, mallet cum eo paupere, sperto & illuso,
pauperiem, contemptum, & insipientiae nomen,
quàm aduersa his seculo pretiosa. Et planè pro-
fitebatur, nisi intelligeret, aliud maioris diuinae
gloriae studium postulare, se per vias ridiculo ac
probroso habitu passim puerorum procaecitati os
ad contumeliam praebiturum. Caterum tamen si
ita ardebat obsequij diuini, Christi que imitandi
studio (quia tamen principium illud tenebat, ho-
minem ratione, qua à belluis secegitur, etiam
pijs in rebus ducti potius, quàm gustu debere) cer-
ta obseruauit præcepta, quibus quasi trutina vi-
tæ genera, in quibus Christiani omnes imitari se
Christum Dominum profiteatur ponderans, vnũ
sibi prudenti consilio, iudicioque recto deligeret,
quod gratissimum auctori vitæ salutisque suæ fore
putaret. Intentis ergo, ut semper, in diuinum
obsequium quam maximum, & Christi imitatio-
nem perfectissimam oculis, inplorataque celesti

luce ad rectè indicandum, conquirent diligenter,
enumerat expenditque quæ quoque in vitæ ge-
nere ad propositum diuinum obsequium &
Christi imitationem incommoda, siue commo-
da insint. Ut verò alieno cuius studio aditus ob-
struatur, nec alterutram lancium siue naturalis
propensio, siue quidpiam præter rationis motum
pellat; interim Deum ipsum quasi spectan-
tem animo cernit, ac se ita componit, tanquam
continuo moriturum, eiusque rei rationem scien-
ti omnia iudici reddendum. Huiusmodi in exa-
mine id sequens, quod maximè opportunum
numerus, & qualitas commodorum monstra-
bat, quodque mallet, si mors ingrueret, securus
esse: quia vidit ad propositum finem accommoda-
tarius, Christi que Domini vitæ similitudo non so-
litudinem sequi, neque vni vacare sibi; sed operã
ad proximorum quoque salutem conferre; eam-
que ob rem plerisque hominum odiosa austeri-
tati, & cupiditati ignominie pondum modum,
potiusque curandũ, ut sua lux Patris caelestis gloria
coram hominibus luceret; ad id vitæ institutum
cunctis voluntatis viribus delatus est, & est ad-
mirabiliter executus; tot exantlatis in studendo
laboribus, tot in obeundo iuuadi proximos mu-
nere exhaustis arumnis, adiunctis postremò, ut
infra dicam, eiusdem consilij sociis; ac familia, in
qua post obitum quoque suum ipse quodammodo
ad proximorum salutem viueret, instituta.
Idem postea consultationis genus adeo sincere,
quasi libram omni tempore habens in ma-
nibus, quidquid in quotidiana vita accideret, eo
subtiliter expeudebat perducebatque iustum ad
pondus; eo mediocritatis rimabatur virtutum:
atque hic refecans, hic apponens, vbiq; formam
honestatis pulcherrimam exprimebat. Atque tum
conscientiae, quæ dixi, examina, tum hæc electio-
nis regulæ duo fuerunt singularia Ignatio admini-
cula, quibus ad puritatem animi, in qua sapientes
caelestis Philosophiae destinationem collocaut,
recto ac celeri cursu peruenit. Nam examina ar-
cebant vitia: deliberatio accersebat virtutes. Exa-
mina ijs, quæ tractaret, nil sinebant prauitatis in-
termisceri: deliberatio nil desiderati perfectio-
nis. Denique easdem actiones, quas consultatio
preformauerat, cura expresserat, postremò ap-
probabat, vel perpoliebat examen. His item in-
signem illam consecutus est spirituum discretio-
nem, & rectã virtutum estimationem, ut nosset
singularum momentum & pretium: in qua prius
aut posterius, plus minusue esset curæ ponend-
um; sic tamen, ut nihil negligeret, nihil leue du-
ceret, parique momenti, quod esset vtile pietati:
& in ritibus præcipue, sacrisque rebus Eccle-
siae, ut æquum est, & postulabant tempora, col-
laudandis magnique faciendis excelleret. His
præterea totius spiritualis vitæ cognitionem, &
quasi artem percepit, ut nõ dirigeret modò viam
suam; sed etiam intelligeret eam, & faciens re-
ctè, & facere se, quantum mortalitas fert, intelli-
gens, quæ peculiaris ac præsens est merces eorum
qui in lege diuina, ut eam custodiant, diebus ac
noctibus meditantur. Ex hac denique disciplina
illa, quæ mortales præcipue mirabatur, eman-
abant. In rimandis negotiorũ vijs peruestigan-
disque, quàm aptissimis sagacitas: in profecquendis
sum-

108
Virtus plu-
rimam re-
gula ele-
ctionis pro-
posita sem-
per sibi (co-
piousar
Christi Do-
mini vitam,
quam imi-
tatur.

110
Examina
conscientie
& regulari-
tatis ele-
ctionis vsus
via certissi-
ma ad puri-
tatem ani-
mi.

111
Vnde in
Beato Ignat-
io prudenti-
tia, constan-
tia, equi-
tas animi
tam insi-
gnia.

109
Ratio eius
adhibenda.

summas inter difficultates constantia: in exitu, ut cunque caderet, bene ferendo æquitas animi. Quippe præter lucem summæ sapientiæ, ad quæ se oratione, submissione, operaque sua præparabat, usus consultandi, iugisq; animaduersionis progressionis, atque collatio euentorum exacte præudentiâ, Consultatio diligens ac sincera creabat constantiam, ut quæ nullum fermè nouis casibus locum relinquens, qua ratione suscipiendam rem suaserat, eadè suaderet vrgendam. Ex horum verò conscientia tranquillitas animi existeret: cū nec in suscipiendo, nec in administrando negotio quidquam ferè à se commissum aut prætermisissum sciret, cuius pœniteret: & quamuis exitus res non haberet, non tamè sue recte voluntatis ac sedulæ operæ excidisse fructum apud Deum nulla re indigentem: apud quem voluisse, fecisse est: qui operam magis, quàm opus spectat: nec semper vult ab ipsidem perfici, quæ gaudet attentari; cū Dauidis de ædificando templo consilium laudaret, quod tamen ædificare ipsum prohibuit. Et erat frequens Ignatii præceptum Angelos in rebus agendis, iuuandisque proximis imitandos, qui ex vna quidem parte nullum prætermittunt in procuranda hominum salute genus industriæ: ex altera verò successu, quicumque sit, nihil beatæ suæ æternæque pacis amittunt. Quod præclare faciebat B. Pater longè casus humanos animi altitudine supergressus. quod vel illa solennis ei vox palam faciebat. Si quando enim (quod sæpè in recenti Ordine, & indicto propalam bello contra vitia decertante, eueniebat) deferrentur ad eum coniecta in Societatem ab improbis, vel ignaris rerum hominibus maledicta; pacatissimo animo, hoc tantum respondebat, Illud auertat Dominus, ne quando malè nobis dicant, & vera dicant. Deniq; conuersatione in cælo, opera & labore in terris, in eo quoque sanctos illos administratores spiritus æmulabatur: quod, sicut illi inter ministerij, ad quod mittuntur, sedulitatem, semper vident faciem Patris qui in cælis est; ita ipse actione cum contemplatione eminentissima mirificè copulabat, eiusque rei viam facillimam & tutissimam sequebatur. Cū enim posuisset amorem magis ex operibus, quàm ex verbis pendere accerni; diuina erga se beneficia communia, & propria naturæ gratiæque considerans: dein summum opificem vbiq; in operibus suis præsentem, eisq; tum naturam, & quid quid habent vitium impertientem, tum pariter cum illis agentem, & quodammodo laborantem spectans: adhæc dona ac bona quæcunque vspiam sunt cælitus tanquam ex immenso fonte, in quo infinita & immensa sunt, labi finita ac circumscripta contemplans; ex huiusmodi consideratione, caritate inardescens, reputansq; quid à se vicissim tot contestatus operibus amor posceret, admoendas operi manus intelligebat; prosiliensq; ad actionem, nequaquam interim Domini Dei sui, cuius causa laborabat, intermittebat consuetudinem, suauissimæque præsentis fructum. Alebat enim caritatem illa quodammodo beneficiorum vicissitudo, dum tot accipere se considerans, aliquid ei ipse conabatur rependere. Nec distrahebat consuetudinem labor, sed astringebat, quod ipsum nec Dominum, cuius causa la-

112
Contemplatio B. Patris excellens.

borabat, adesse adiutorem, vnaque quasi collaborantem cernebat: nec ab eius conspectu rerum mortalium formis auerterebatur, quod in omnibus ipsummet Dominum tanquam in imagine, seu templo quodam intuebatur. Si verò quid pulchri boniue ac laudabilis ad oculos eius animiue accideret, per ea continuo transcendebat ad auctorem vsque eò, ut ad ipsum illum augustissimum & immensum fontem contemplandum per sparsas in creatis rebus diuinitatis quasi guttas, non modò cæli ac siderum, sed flosculi quoque, ac leuissimæ rei conspectu facillimè raperetur. Animarum quidem à Christo redemptarum splendore ac pretium cogitatione ad hominum occursum sibi representans, vix interdū lætitiæ astuatis vim, ne se extrâ effusus proderet, temperabat. Hinc nimirum è cælestis voluntatis torrente haustu illo adeò largo perfundebatur, ut, cū in iugem suauissimarum lacrymarum fluium superflua exundaret copia, ne salsi humoris acrimonia oculos ei excessis luminibus cum proximorum detrimento extingueret, implorandum fuerit temperamentum à Deo: à quo statim miras illas lacrymarum tanquam habenas accepit. Vsq; adeò diuina gratia hominem sibi acceptum assidua vigilantia, & consideratione per illa consultationum atque examinationum adminicula ab terrenis vitij, & naturæ contagione secretum, summo bono coniunxerat. Arque hanc vir sapientissimus inherendi Deo, mysticæque Theologiæ formam, per quam expurgato vitij ac perturbationibus animo, fixa in Dei gloriam mente, non in solitudine, pulchraque admirandarum rerum, quæ formetur cogitatione, pictura; sed agnoscendo in suis operibus Procreatore, ac subleuando ad fontem riui aspectu mentis intuitu, in arenam descenditur, maximè commēdabat hominibus nostris, tutioremque existimabat, ac magis frugiferam viam; affirmans experimento sibi compertum, deditos vltra modum secessui, longisq; contemplationibus prestigij demonum esse propositos: ac fermè intractabiles fieri, contumaces, sibi que placent. Quod rectè existimanti minime debet admirandum videri. Nam nihil est in hac vita extra omnem vitij aleam positum. Sua quamque virtutem, ut ferè celsissima iuga vastæ rupes, abrupta circumstant, & in summis, vti pulcherrimum, ita difficillimum est rectè consistere. Ergo operi præstantissimo superbiam, cæterorum contemptum, honestissimo otio segnitiam, exercitationi mentis sententiæ pertinaciam, tendente vbiq; dolos subtilissimos Satana, proclue est adhære. Ei igitur contemplationis generi, quod dixi, inter negotia & frequentiam habili volebat consuecere nostros homines, non modò in se vicissim, & in moderatoribus Christum Dominum agnoscentes ac venerates: verum etiam rectam intentionem in tota vita rebusque singulis conseruantes: id semper in eis sincerè spectando, ut seruiant & placeant diuinæ bonitati propter se ipsam, & propter caritatem, & eximia beneficia, quibus nos præuenit, potiusquam spe premiorum, vel metu pœnarum in omnibus quæretes Deum, amore ab omnibus creatis rebus abstracto, ut vniuersum in eorum Pro-

113
Dona lacrymarum.

114
Quod maxime contemplationis generi in Societate vellet.

creatorem conferant, cum in omnibus creaturis amando, & omnes in eo, secundum ipsius sanctissimam ac diuinam voluntatem.

Atque hæc, quæ commemorata sunt hæctenus, ad feminæ pertinent, vt intelligatur, qua maximè via hic vir admirabilis propriæ sanctitatis ac priuatae personæ summam in sese perfectionem expresserit; sequitur vt de personæ publicæ indicetur præstaria, quam non alijs, sed prorsus iisdem, consecutus est adminiculis. Namque sub melioris mentis initia dum consecratur optimum, vitæque Christi Domini imitatione perfectam, eoque toto pectore ad curandas proximorum utilitates conuertitur; nec labore vlllo in ea procuracione, necludibris hominum, nec custodijs vinculisque terretur; experimento tamen edoctus, immenso animo suo nequaquam posse fatigari, nisi robori pietatis auxilia litterarum adiungeret; consilio quoque magis species, eo magis admirabili, ad earum sese studia confert. Robusto iam aui flore vir, militiæ innutritus, non nisi arma, equos, trophæa bellica, & martia decora voluere animo, ore loqui, tractare manu solitus, animo excelssissimo ad puerorum inter pueros relabatur ineptias; pari que constantia luctatur cum Grammaticorum spinis, cum inopia rerum, atque adeo cum spiritus quoque iucunditatibus, studioque proximos adiuuandi, quæ fuerit rationis arbitrio temperanda. Barcinone Complutum, hinc Salmanticam, Salmantica Patifios inter ingentes æumnas penè profugus transigrat. Superat hic totius septennij longinquitatem: quod spatium vel spem adolescentis infringat. Sicque humanarum diuinarumque disciplinarum sibi ad nouum militiæ genus arma comparat, vt gestis interim dum bellum parat, bellis maximis, in aciem non solum instructor, sed & fortior, & clarus victorijs reuertatur. Verum hic quoque intelligens perfectius ad proximorum se utilitate operam conferre cum multis, quam solū, adscitis in idem consilium lectissimis socijs, nihil medioer mente agitans, statim ad augustissima Palestina loca indigna tyrannide atque impietate oppressa, si quo modo queat, Christo restituenda, curam adijcit. Quæ vbi non procedunt; sede delecta sibi Romæ in Christiani orbis arce se suisque Christi Vicario deuotis, dum ipse sancta in Vrbe puerorum orbitati, puellarum matronarumque pudicitie consulens, Hebræorum quoque atque hæreticorum adiumento inuentus, orphanotrophia, gynæceaque tum puellarum, tum mulierum malè nuptarum, catechumenorum domicilia, Collegia Clericorum excitat: adhæc publicè ac priuatum, bene maleque valentibus, & omnium ordinum hominibus, præcipueque in Christianæ reipublicæ administratione Patribus purpuratis, summoque sacrorum Antistiti operâ & consilio præstod est; alios è Socijs in Orientem ad recens apertum orbem terrarum dimittit, qui vetustis demonum regnis sacrosancta signa crucis inferant; alios in Septemtrionis prouincijs hæreticorum futijs opponit; alios per Catholicum orbem spargit ad restituendos recedentium mores frequenti vsu Sacramentorum, diuini verbi prædicatione, iuuentutis tenerræque institutione atatis, edocendis rudibus,

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

visendis nosocomijs, adeundis custodijs publicis, noctes ac dies operâ omnibus promptâ. Iamque animo laboribus & successibus aucto, etiam æterna posteritati subsidia parans, non contentus neque sua tantum vnus hominis vita impendenda, neque vnus tantum seculi mortalibus adiuuandis gloriæ diuinæ seruire; ad constituentam familiam, propagandosque ad venturas aetates eorumdem operum molitores cura transcendit. Opus aggreditur: statuto præ oculis consueto summae Dei gloriæ signo, vniuersum noui Ordinis corpus describit, & distinguit in membra, & legibus atque institutis ad conseruationem & incrementum aptissimè factis illigat. In singulis deliberandis præter sacrificia, orationem, Sacramentorum vsura, macerationem corporis, ad exposcendam impetrandamque à Deo lucem, suam illam adhibens normam, examina conscientiæ, & regulas electionis. Quibus præsidijs ita fincerè ad mentem ab omni aliena affectione purgandam, ac diuinam solum collustrandam luce vtatur; vt, cum ipse, si suo indulgeret gustui, amaret psalmodiam in Societate communem esse, tamen alia omnia præscripserit, quia sic ratio ad maius Dei obsequium planè persuadebat. Inde magna fiducia, si quem Sociorum feruor ad opus incitaret ab Societatis vsu abhorrens, solebat hominè consolari, & coërcere, affirmans eius rei nequaquam ex nobis à Deo rationem esse reposcendam. Cæterum vt nunquam fuerat in sese medico virtute contentus, ita in republica, quam instituit, Euangelicæ perfectionis quam absolutissimæ formæ expressit. In qua, cum omnes virtutes cumulatisimas velleret, & quidem Euangelicam paupertatem diligere vt matrem, custodiri vt murum ac propugnaculum Religionis: ad castimoniam verò eiusmodi contendit, quæ corporis mentisque munditia integritatem emularetur Angelicam; tamen quasi insigne proprium ac notam voluit eminere obedientiam. iureque id sanè optimo. Nam, cum obedientia in omnibus cæribus iure congregatis, ac præsertim Religiosis momèti maximi sit, quia vno quasi ictu radicem vitiorum omnium, voluntatem cuiusque propriam, & appetitiones ac propensiones excidit, perque omnes vagatur honesti partes, eoque verè dicitur ceterarum patens custosque virtutum: atque hæc præterea via est, qua maximè diuinæ prouidentia vigorem ac spiritum, quem cuique cœtui proprium impertit, per vniuersum corpus vult permanere ac diuidi; est adhuc præcipuo nomine Societati necessaria: quod ipsa similior est exercitui in expeditionem educto, quam ciuitati pacatæ. Quippe in ciuitate, quæ pace & otio perfruatur, suas quisque priuatorum res curat: dumque leges fixas, & eodè semper tenore euntes seruet, cum magistratibus atque Principibus modicâ ratione habet. Nec ferè priuata cõtumacia magnopere in cõmune obest. At in exercitu cuncta pendunt ex tempore. Ad subita imperia expeditos necesse est esse milites. Etenim vel in singulorum obedientia summa rei vertitur. Ita in Societate, cum tam multa, & varia, atque adeo periculosa ad Dei gloriam, & publicam animarum salutem tractet munia, tam multas amplectatur regiones, tam multæ ex tempore incidant vel rei benè

N n gerendæ

115
Progressus
ad S. Patris
ad iuuen-
dum proxi-
mum.

117
Obedientiã
perfectam
in Societate
cur tanto-
pere B. Ignatius requi-
reret.

116

118
Prudentia
B. Patris in
demandan-
di negotijs.

gerenda occasiones, vel priuatæ aut publicæ necessitates, nisi vnusquisque ab cuiusvis loci, temporis, ministerij, priuati denique consilij mora expeditus in prociñctu stet, vt dicto ocius eat, veniat, agar, quiescat: hoc, illud, aliud suscipiat, ponat, mutet: postremo totū se fingat & accommodet ducis ad nutum, ingentes necesse est accipi clades, præclaras prætermitti opportunitates, maximam fieri animorum gloriæque diuinæ iacturam. Eadem fuit causa, cur B. Pater tantopere cæcam, vt appellabatur, obedientiam commendaret: quod, vt quidam è profanis ait, Tam nescire quædam milites, quàm scire oportet. Si vbi iubeantur, quærere singulis liceat, pereunte obsequio, etiam imperium interdicit. Patendo potius, quàm imperia ducum sciscitando res militares continentur. Hanc vnde cunq; absoluit obsequij laudem ab Socijs exigens, vt in hac sacra militia possent loqui victorias, haud minore consilio negotia impositurus, vbi vniuersè ac generatim mandata dederat, relinquebat plurimam gerentium arbitrio; vt integrum ijs esset consilium ex re capere, quod sæpissimè negotia postulant: quibus seruiendum esse docebat B. Pater, nosq; accommodandos ipsis, non ipsa nobis. Sunt enim interdum nonnulli, qui siue tacita quadam laboris fuga, siue immodica æquabilitatis in vita quotidiana tuendæ cura, in rebus gerendis, non tam quid earum successus postulet intuentur, quàm ne de suo ipsi curriculo quidquam decedant. Ea verò libertate quam gestus negotia permittebat Ignatius, tum auctoritati Præpositi consulebat, animos inferiorum sibi adiungens, quorum se virtuti atque solertia confidere ac multum tribuere ostendebat; tum ipsis rerum procuratoribus, quorum exacuebat atque exercebat industriam; consuefaciens suis ire oculis, ac nare sine cortice: tum demum rei atque negotia, quod & aptius & acius tractabatur. Nam & consilia pro re præsentis ac tempore cederet, nulla relinquebatur procuratori ex alieni præcepti obtenti excusatio, & natura comparatum est, vt vnusquisque, quæ per se excogitat consilia, amplectatur, vrgeatque studiosius, vt quorū non nutricius, sed parens est. Itaque communibus præceptis informando rem, porrigebat potius obedientibus facem, cum quæ vltra per se tenderent, quàm præferbat ipse sua grauis vmbra. Quin etiam suauitati perpetuitatiq; obedientiæ, ac perfectæ rerum agendarum administrationi prospiciens, abstinebat omnino præceptis, si alia posset ratione id, quod volebat, consequi. Non itaque obseruabat solum quid cuiusque æquum & conueniens viribus & ingenio foret: verum etiam siue quidpiam decreturus, siue pœnam impositurus, ita rem simplici quidem sermone, sed scite, positiq; sub oculos rationibus exequabatur, vt qui audiebant, in eius sententiam non ducerentur, sed venirent, imò prætere viderentur, non sequi. Erat tamen in exigenda ratione diligentissimus, plurimumque in ea cura reponere momenti. Nempe vt reddendæ rationis sollicitudo errorem pariter ac segnitiam ab rebus agendis excluderet; rerumq; ipse statu respecto opportuna in loco adiumenta suggereret.

119
Diligentissimus erat
in exigenda
ratione gestarum rerum.

Nec verò in extraordinarijs negotijs dumtaxat; sed etiam in consuetis ad proximorum auxilium ministerijs, quo pacto, quoque successu tractarentur volebat quàm frequentissimè ac planissimè, vel coram vel per litteras edoceri, explicato numero eorum qui spiritualibus exercitijs excolerentur, puerorum scholas frequentantiū, vsurpantium apud Socios Sacramenta, rerumque aliarum id genus. Ad hæc minimè omittebat in tempore, quos idoneos norat, ad perfectum iudicij holocaustū absurdis prima specie atque instantiis exercere imperijs, eorumq; patientiam sanè quàm liberaliter exornare. Argumento est Sebastianus Romeus Collegij Romani Rector, quem hoc anno domum Professorum aduocatum iussit coquo inferuire, & aquam ex longinquo ferre, aliaque insignia ad laborem atque humilitatem obire, quam seueritatem absoluitamque obedientiam non exigebat Ignatius magis, quàm ipse præstabat, summorum iussa Pontificum planè tanquam Dei excipiens, atque ad tenuissimum eorum nutum paratus sine vlllo viatico & instrumento, innixus bacillo quocunq; iuberetur pergere, vel sese malè coherenti nauigio remiq; ac velis nudo committere. Et extant mira aduersus medicum obsequij exempla, siue cum peruersa curatione in vltimū vitæ discrimen adduci sustinuit, siue cum quadragenariū ieiuniū proximè ad metam perductū sine vlla tergiverlacione iussus abrupte. Nimirum perpetua illa sua norma ac libra iam planè didicerat (vt supra significatū est) suum cuique virtuti pondus, suum modum tribuere. Idcirco etiam præcognito vitæ suæ fine, quoniam in eum locum medentū sententia adegerat, vt non posset sine ingenti strepitu agere, neque vti Polancum vt continuo ad Pontificem pergeret, & alia consuetæ vel sanctis viris è vita decedentibus officia posthabèda duxit. Eamdem intelligentiam ponderibus iustis virtutum honestates examinandi volebat in suæ disciplinæ alumnis excellere: quos admonebat, vt in ijs adminiculis atque præsidijs, quæ cum Deo maxime iungant disponuntq; instrumentum, vt à diuina manu rectè gubernentur, plurimum reponerent: ac proinde probitatem ac virtutem, præcipueque caritatem & pitram intentione diuini seruitij, & familiaritatem cum Deo in spiritualibus deuotionis exercitijs, ac zelum animarum sincerum ad gloriam eius, qui eas creauit ac redemit, quouis alio emolumento posthabito; quas solidas appellabat virtutes; prima ac summa existimarent, summoque in ea, & in rerum spiritualium studia conatu incumbere. Secundum hæc ad propositum Societati finem, proximorum curandæ salutis plurimum reponere momenti in exterioris hominis sancta piaque modestia, ac rectis exemplis. Nam qui sibi homines conciliandos Deo sumunt, oportet ipsos vtriusque esse coniunctos. Vt autem veræ animi virtutes Deo, ita auctoritas, quæ præcipue rectis exemplis conciliatur, iungit hominibus: idcirco non modo scripsit, voluitque seruari diligenter certa modestiæ præcepta; sed etiã in suscipiendis diuini seruitij causis circūspeditione requirebat maximam: solebatq; dicere in Societate hominū geneta duo esse, vnū eorum, qui extraheret solum, alte-

110
Obediencia
B. Ignacij.

121
Quam virtutes in Societate voluit emineri
B. Ignacij.

122 alterum eorum qui simul inter extruendum destruerent. Primum sibi genus probari: & hos esse qui studio ac zelo vterentur considerato, providentes, ne quam damni causam, non modò re, sed ne specie quidem darent; ne ùe ij offenderentur, qui si aduersarij fierent, possent nostrum in diuino obsequio, & salutis publicæ studio impedire cursum: atque adeò quædam, quæ rectè alioqui fierent, omittenda censebat, non damni priuati formidine, sed operum respectu potiorum. quia sæpenumerò dum parum cautè quid attentatur, nec illud efficitur, & mox alijs multis obijcitur. Quibus ex rebus omnibus manifestum sit, Ignatij virtutes, quamuis ipse nihil in se notabile, supraque communem hominum modum vellet apparere; tamen modum Euangelicæ perfectionis admodum excellentem impluisse. Verùm enim; quoniam virtus difficilè vel dissimulatur diu, vel simulatur; non potuit tanta lux vilo obuolui humilitatis integumento, quo minùs latè radios funderet, incurreretque in oculos prudentium, id excusata vt qui diutissimè proximeque inspicere, ij suspicerent maximè: quod in ijs solùm euenit rebus, in quibus, quia ad eximiam perfectionem perductæ sunt, vltus & consuetudo nihil vitij vniquam, sed plus semper admirabilitatis aperit, vt de Deo egregiè disputat Augustinus. Necessè nõ est, quid eminentissimi è Societate viri Franciscus Xaverius, Iacobus Lainius, Ludouicus Consaluius, alijque de Ignatio sentirent, ab alijs iam prodita litteris inculcare. Andreas Frusius, quem Ignatius, alijque noti ob innocentiam vitæ, singularè que sapientiam Angelo simillimum iudicabant, solebat dicere, caelestem Christi gratiam in Ignatio quasi ingenitam ac naturalem videri. adeò constanter, vbique ac semper, adeoque facillè modum virtutumque seruabat. Fuluius Androsius, doctrinæ, prudentiæ ac pietatis egregiæ, cognita Meldulæ B. Patris migratione, cum semel quamquam reluctante conscientia, pro eius anima, vt solet Sacrum funebre fecisset: iterum idem facturus, cum accessisset ad altare, Imperare, inquit (sic enim scribit) mihi non potui, quin Sacrum facerem de nomine Iesu: nec in meis priuatis precibus videor mihi aliud posse exprimere, quam hæc verba, Pater Ignati, ora pro nobis, & planè multis in rebus videor mihi eius patrocinium expertus. De Iacobo Eguia paulò ante narratum est. Denique adhuc ipso viuo, licet incio, eius res pto facris reliquijs habebantur. Porro aliorum præter Societatè de Ignatij virtute iudicia æstimaturi eum cumferant per probatissimos eius sæculi viros cogitationem; ijsque & Societatè, & nominatim Ignatiũ summo in pretio fuisse intelligent. Mihi vt longũ facere consilium non est, ita religio est, non famulari aliqua ex parte Deo sanctam suam, qui tam se humiliter abiecit, extollenti. B. Philippus Nerius auctor in clytæ Congregationis Oratorij Romæ, non solum Ignatium vt virum sapientem colebat, consulebat, ad eiusque institutum idoneos mittebat homines; verùm etiã in solitis quemdã ac caelestè splendore in eius ore affirmabat se cernere; scilicet oculos & ipse diuino beneficio eruditus, & diuinæ lucis capaces habebat. Eum dè persepe alij

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

in Ignatij facie videre splendorem. In Hispania Magister Ioannes Auila (vt iam vulgo est notũ) cum quod ipse magno molimine mouebat, facillè vidit ab Ignatio perfecti, de Societate instituta, se puero, illum robusto viro comparauit. Ludouicus Montoya Augustinianus magni in Lusitania nominis cum sancto viro Romæ congressus, scripsit deinde Conimbrica, nullas se vel pretiosiores, vel sibi fructuosiores reportasse ex Verberè reliquias, quã quòd Ignatium vidisset, eiusque colloquij, benedictionis, magisterij esset particeps factus. Carthusianorum Patrum sæpe antè commemorata sunt iudicia, officiaque præclara. Clerici regulares, quos vulgò Barnabitas vocant, hæc ad litterã epistola Romam Mediolano missa suum, cognito B. Patris excessu, animũ explicarunt: Postquã nobis renunciatus est hinc in vitam meliorem recessus beatæ memoriæ venerabilis Patris Ignatij, non mediocris cor nostrum pupugit dolor, tum vestri causa, totiusque sanctæ Congregationis Iesu, quæ tali magistro ac parente orbata dolens moriensque remanserit; tum nostri, quorum etiam Pater erat. Dolendum quidem quòd raptus est nobis hoc maximè tempore, quo bonorum virorum tanta caritas est, consolandũ verò est, quòd ad meliora transierit. Iustus enim vinere Christus est, & mori lucrũ: quia & dissolui & cum Christo esse multo illis melius, quo fit vt cum beatissimo Petro Kalend. Augusti corporeis solutus vinculis, ad caelestia lætus migrauerit. Hoc tantum metuendum est, ne aliquo nostro peccato ereptus sit mundo, & sicut de sancto Iosia legimus, quia Iudæorum populo graue imminerebat exitium, Rex iustus antè sublatu est. Sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum: sed neque etiam omnino à nobis recessit. Viuit apud omnes, quocunque se pertotum orbem nomen Christi protendit, dulcis & grata sancti viri memoria, qui tantum de Christiana republica meritis est. Quo magistro ac duce Christi fides, religio, doctrina adeò propagata est, vt ipsos quoque Antipodes penetraverit; apud quos multa millia hominum ad fidem conueria, nouam Ecclesiam primæ illi Apostolicæ amulam, nouos Apostolos, nouos Martyres legimus extitisse. Præmisit filios: nunc post multos superatos labores pro Christi nomine subsecutus est Pater, nõ minùs magnis curis exercitatus, multa Ecclesiarum sollicitudine cõfectus, in otio Martyr; in quem nõ tantũ domus vestra tam magna tot annos recumbit, sed plurimorum alię Communis erat bonorum omnium patens. Et quæ merentè non est solatus dulci alloquio: cui afflicto non affuit benignus consilio: quæ indigèntè auxilio non iuuat, non est tutatus: Pes claudus, oculus fuit cæco, pauperibus solamè, & miseris omnibus præsidium. Reddat illi Dominus bonorum operũ mercedè. Nos in tanto funere sacram Deo Hostiam in altari non cessamus offerre, spargant alii tumulo purpureos flores; hæc sacerdotum sunt lilia, magisque vernantia, & Deo amabilia, mysteria pro sancta illa anima licet iam beate vitæ gaudio (vt credimus) perfructe. At his saltem illum, quem viuentem nobiscum pio amore coluimus, recedentem ab hoc sæculo nequã, quibus possumus muneribus prosequemur.

N 2

Dilectio-

124
Epistola
Barnabitarum
in obitu
B. Patris
Ignatij.

123
Iudicia
hominum
grauissimum
de
B. Ignatij
prostanti
virtute.

„ Dilectionem vestram rogantes, vt has amoris lacrymas, fidei & obseruantia nostræ testes libenti animo suscipiant, mutuoque nos diligant, memores in suis orationibus paruitatis nostræ. Dominus noster Iesus Christus sit cum omnibus vobis. Amen. Ex cœnobio nostro Mediolani Kal. Septembris. M. D. LVI.

125
Summa
epistola Ludouici Strada.

Longam Ludouicus Strada vir egregie doctus ac pius è familia S. Bernardi ad Socios Septimanenses epistolam dedit Hispanicè: quæ longo post tempore Italico sermone in lucem edita Romæ est. Exorsus ab animi sui tumultu, quo se ad communem gentis humanæ Ignatij morte acceptam eladem diu constituisse mutum atque attonitum instar lobi amicorum ait; cum fusè stuporem hominum deplorasset, qui quia non intelligunt quantum referat in terris superesse eximia præditos sanctitate viros, in eorum occasu minime commouentur, ex illa Isaiæ voce, *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma facti essemus*; homines Deo caros aptè seminibus comparans, cum grano sinapis diligenter Ignatium confert. In primis, quod hoc semen cum sit minimum, fiat maius omnibus oleibus, Dei admiratur ingenium, qui gaudens rebus minutis ac vilibus ad maxima opera & præclarissima vt; cum tam multi eodem sæculo, eiusdem atque Ignatius consilij essent, ac præter ceteros Paulus IV. etiam Pontificatus Maximi ad quiduis perficiendum præsidio instructus, & magnus ille Doctor tota Hispania sanctitate atq; doctrina celeberrimus Auila; perfecti tamen operis titulum maiore quadâ gloria, Ignatio dederit: ad eum vt ad huc veluti Ioannes ad Christum discipulos Auila suos vltro transmitteret. Tum de colonijs quasi ramis toto orbe diffusis, ac Sociorum multitudine disserens, in his ætate, conditione, linguis, nationibus inter sese discrepantibus, conspectam à se narrat maiorem, quam si ab vna essent omnes stirpe ac parente editi, consensionis atque cor ita vnum, vnamq; animam; vt carmine quodâ diuino, celestiq; philtro tanta conspiratio fieri videatur. Deinde ad conuolantes in hanc facram arborem digressus volucres, inter cetera refert visos à se in Hispaniensi quadam Academia iuvenes antea solitos alia sequi omnia, diebus quibusque festis summo mane ad crimina sua desceda, & ad sacrosancta vsurpanda mysteria surgere numero amplius trecentos: neque hæc alijs in templis propter insolentiam fieri (ita enim erant tum tempora) cum id miri habeant commodi Societatis templa, quod in ijs inducto more diuinam mentem frequentandi, neminem deterreat inanis metus, ne singularis ac notabilis fiat. Adiecit his Exercitationum spiritualium laudes, quas appellat Nouitiatum quemdam toti humano generi institutum. Quod sicut Religiosi Ordines habent gymnasia, in quibus suos quique Tirones ad suam vitæ formam exercent ac fingunt; ita ex vniuerso mortalium cœtu Exercitationibus à B. Ignatio inuentis suo quique in vitæ genere ad perfectam Christianæ legis disciplinam erudiantur. Postremò obrectatorum contra Societatem confutatis calumnijs, eiusq; instituto non leuiter explicato, Socios adhortatur vt B. Ignatij vestigia prementes, contra aduersarios spe in Deo col-

126

127

locata, modestiaq; ac silentio dimicent. In silentio & spe, inquit, erit fortitudo vestra, quoniam voluntas Dei est, vt beneficientes obmutescere faciatis hominum ignorantiam. Addit scriptam à se pro Societate Apologiam: & cur id ipse diuersi Ordinis faciendum sibi putarit, exponens, epistolam claudit.

Ioannes quoque Vega Sicilia Prorex scripsit: & militari sua eloquentia gratias agit Deo, quod cum ei visum est tempus, ad se famulum suum traxerit, relictis inter mortales tot bonitatis sanctitatisq; trophæis, quæ nec tempus, nec æter, nec aqua euerfura vnquam sint, vt cernuntur euerfa, quæ inanis gloria statuerat, & secularis ambitio. At se considerare triumphum, quo receptum in cælo par foret, qui tot victorias præfererat, totque feliciter pugnas aduersus aduersum tot, tamque acerbos ac barbaros hostes: quamque meritò sancti huius imperatoris signum in cælo possit inter signa statui sancti Dominici, Francisci, aliorumq; Sanctorum: quibus Deus dedit, vt tentamenta & miserrimas sæculi superarent, plurimasque animas eriperent è faucibus Tartari. Pariterque confidero, inquit, quam sit hæc gloria, & triumphus procul ab inuidia aliorum sanctorum Heroum, quamque diuersus ab sæculi huius triumphis & gloria miseriarum & inuidia plenis, & cum damno reipublicæ corruptelaque coniunctis: quæ omnia eodem valent, vt ingenti lolatio & firmamento sint nobis ad mitigandum quamuis acerrimum talis iacturæ sensum; vtque expectemus adiumentum è cælo, quod melius, quam cum esset nobiscum, poterit prestare tum suæ familia, tum omnibus, qui sancto viro noti deuotiq; fuere ac sunt. Ioannes Tertius Lusitania Rex multis nominibus æterna dignus luce memoria, tum sæpè quantum Ignatio tribueret, declarauit, tum aliquando cum demortuo Iulio Tertio Summo Pontifice, egregie facturos Cardinales dixisse fertur, si Pontificem crearent Ignatium. Ipsi Romani Pontifices Paulus, & Iulius Tertius satis domestica propè familiaritate, quæ excipiebant beatum virum, ac priuilegijs, quibus Societatem ornant, declarauerunt, quo loco sanctum Patrem haberet. Marcellus quidem tanti sanctitatem eius ac prudentiam, præsertim in rebus ad Societatem spectantibus, faciebat; vt in ijs Pythagoricorum more, pro quauis ratione duceret Ignatium ita cedere. Paulum Quartum, quamuis ab eo non semel dissenser Ignatius, & in controuersia eius Tironis (de qua supra relatum est) apud Pontificem Iulium causam obtinuisset; tamen verecundia tenuit ne eo viuo in Societatis instituto quidquam moliretur. At Cardinalium multi penè in omni vita eius consilijs regebantur. duorum hinc epistolas addidit. Otho Truchses Cardinalis Augustanus, in hunc modum Herbipoli scripsit: Haud facile dictum est (venerandi in Christo, ac religiosissimi fratres) Sanctissimi nostri Patris ad vitam meliorem excessu vtrum nobis mætor an lætitiâ maior acciderit. Nam si ex huius vitæ calamitatibus ad præmia, quæ promeritis est, euocatum Dei bonitate consideramus: impium esset id ei bonum commodi nostri causâ inuidere. Ex altera parte, est cur meritò doleamus, vbi relictos nos orbos aspiciamus, eoque parente destitutos, qui quauis in-

128

Summa

epistola

Ioannis

Vega.

129

Ioannis III.

Lusitanus

Regis de

S. Paulo

iudicium,

130

Pauli, Iulij,

Marcelli

Pontificum.

131

Carolina

in Au.

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

132
Littera
Cardina-
lis à Cuen-
ca.

difficultate portus nobis tutissimus erat: tamen, quia caduca cum æternis conferenda non sunt, id solatij, quod item capiendum vobis est, capimus: certicam benedictam animam pro nobis, qui in tenebris hinc manimus, supplicem apud Deum esse, ac precari, ut ea felicitate articulum supremum exigamus, qua exegisse illum cognouimus. Gratia sint diuinæ Maiestati æterna: cui nos ne graue ducite vestris precibus commendare. At Bartholomæus à Cuenca has Neapoli litteras dedit: Paranti mihi ad epistolam recordationis optima Patris nostri Ignatij respondere, nunciatum est illum à Deo euocatum ad suam gloriam: & quamuis hac in re certa illa consolatio præstet sit, quam nostra fides habet, animæque eius negotium tantum agatur, non ideoque sensus in me non multum potuit. Quippe cum tam singulari amico & parente orbatus sum: cui ego penitus confidebam in meis necessitatibus, tantum in eo consilium ac prudentiam inueniens, tantamque modestiam ac mansuetudinem, quanta sanè reliquæ eius sanctæ vitæ cõgruebat. Profecto Christiana respublica vnum præstantissimorum capitum quæ habebat, amisit.

133

Hæc è plurimis de sancti viri virtutibus atque existimatione libasse sit satis: iam pauca quæ eius obitum consecuta sunt, adjiciamus. Romæ, ut primum vulgata B. P. migratio est, vulgo ferentibus sanctum virum mortuum, concitatus repente ingens est factus in templum domumque Professorum. Inter ceteros Cardinalis S. Jacobi mæcipium impetu fores perripit cubiculi, vbi iacebat Beati corpus, ut illud rosario coningeret. Est id cubiculum humile atque angustum, & simpliciter laboratum, longum vnderiginta, latum quatuordecim, altum decem palmis. In eo successores Præpositi vsque ad annum alterum post millesimum sexcentissimum habitauerunt. Eo tempore cum in ædium partem ab Odoardo Cardinali Farnesio, quasi hereditariam gentis Farnesiae in Ordinem nostrum benignitatem perpetuante, extractam Præpositus Generalis Claudius Aquauua migrasset, religiosum haberi est ceptum: idque ipsum ad memoriam ac solatium posterorum, quod ibi egisset finissetque vitam B. Patris, & post eum omnes ad id temporis Generales vixissent, & primus habitus esset generalis conuentus. cum domus noua exadificaretur, quamquam non sine incommodo fiebat, placuit Patribus cum tribus adiunctis cubiculis integrum conferuare. Eodem die, quo Ignatius obiit, curatum corpus ac lectum in ingnem in ediam viri manifestam fecit, mirantibus peritis, qui viuere & quidem tam æquo & præsentis animo tam diu potuissent, vitalibus penè adultis. Postero die, tertia ante noctem hora conditum est ad latus dexterum aræ maximæ, quo die cū Benedictus Palmius pro concione mentionem de eo modestam ac piam fecisset, quædam è populo mulier Bernardina nomine in spem venit, posse filia strumis laboranti valetudinem eius ope restitui: quod & consecuta est, suspensa ab ægæ collo vestis beati viri particula. Venit Septembris initio Romam Tibure Bobadilla longa febricula diu vexatus, qua, cum in lectulo B. Patris recubisset, sic illico liberatum asseruit. Multa que alta mira per famulum

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

suum Deus perpetravit, quæ iusto per se opere explicabuntur. Illud notandum videtur, multa per ipsum Ignatij nomen, ex litteris quas sua manu subscriperat auulsum, facta miracula: quod genus reliquiarum, etiam auctoris causa memorabile est. Magnus enim ille noui orbis Apostolus Franciscus Xauenus viuo adhuc Ignatio, veluti sacrum pignus vnam ex hisce subscriptionibus in reliquiaria sua theca gestabat. Videretur autem (vt quidam animaduertunt) hoc præcipuum Ignatij nomini diuina bonitas decus reddere, quod ille tantum in sanctissimi Iesu nominis amplificanda gloria desudauit. At inter cetera, quæ statim vt excessit è vita, æternam eius in cælo felicitatem testificata sunt, non in postremis numerandus est sensus, qui totam Societate perualit. Afirmat Polancus se quidem nescire, an cuiquam mortalium cõrgerit ita diligi à suis, vt Societati carus erat Ignatius: tamen, cum ita vnicè amaretur, temporeque tam læuo eam orbam reliquisset, nullus quæquam tetigit mæror: sed latè per omnem terrarum orbem, vbi fusi erant Socij, quasi ex vegeto capite in membra nouis permanauit vigor, nouis laborum & perfectionis amor, noua fiducia, & spes incrementi Societatis, successusque in studio diuinæ gloriæ, publicæque salutis. Multis præterea in Collegijs animaduertere statim largius in summa inopia suppeditata à populis vitæ subsidia, & aduerantium insectationes, vel extinctas, vel valdè mitigatas. Quæ omnia, quamquam fidem faciebant Ignatium ad sanctum Dei motem ascendisse, coramque sanctissima Trinitate, quasi sublatis manibus suorum adiuuare conatus vberius, quam cum ipse quoque hic staret in acie, incitabantque vt publicis obseruantia documentis pietatem erga eum animi sui explicarent; tamen Præsides ac Rectores modestiæ causa nihil permittebant. Cum vndique res, quibus beatus vir vsus erat, pro reliquijs peterentur, vix quibusdam magnis personis, quibus negari nil poterat, cõcessere; vt Eleonora Malfatenæ, emenitè perenti quædam beati viri tunica missa est. Imo, cum primū dies anniuersarij redijt, Romani Collegij Socijs sanctam suscipere Eucharistiam, & alia edere signa cultus oprætibz non est concessum. Quam modestiam haud scio an nimiam, cum finem haberet nullum, quamuis iam Deus famuli sui gloriam in luce publica, & ante omnium oculos, plurimis passim per eius imagines, reliquias, inuocationem miraculis in omni genere editis collocaret; Cæsar Baronijs Cardinalis vir pariter animo, doctrina & pietate magnus & acer, diuini ferre non potuit. Anno m. d. xc. ix. in templi Professorum, die anniuersarij B. Patris cum Cardinali Bellarmino ad Socios è Romanis domicilijs congregatos adhortationem habituro, venerat. Vbi Bellarminus finem dicendi fecit recessitque, ceteris omnibus ad sepulcrum B. Patris flexo genu paulisper orantibus; Baronijs & ipse prostratus, solumque vbi factæ eius reliquiae seruabantur, exosculatus, interiore motu instinctus, interrogat eum B. Patris effigies publicè honoranda proposita non sit. ostenditque de more modestiam obtendebat. Continuo, inquit, effigie scalasque afferre ad me. Quibus allatis, ipse acce-

N n 3 ptam

135
Sensus in
tota Socie-
tate post obi-
tum B. Pa-
tris.

136
A. Cæsare
Baronio
Cardinali
primi
Roma B. Pa-
tris imago
colenda præ-
ponitur.

134
Quædam
B. Patris
miracula.

pram tabulam primùm religiosè veneratur: dein scalis ascensis supra sepulcrum suspendit, adoraturque rursus; plerisque Sociorum, qui omnes in genua prouoluti perstabat, ad insperatum dulcissimi Parentis conspectum vbertim flentibus. Vbi & illud animaduersum est clarum diuinae voluntatis indicium: quòd, cum Claudius Aquina Prapositus Generalis è Tusculano scripsisset, vetuissetque certis ob causas quidquam in hoc genere attentari; cum tanta diligentia Generalis Prapositi litera reddi soleant, illa partim obliuione vnus è Romani Collegij Fratribus, partim socordia mulionis, qui iussus ad domum Professorum relinquere, in Tusculanum retulit, nunquam ad Alfonso Agazarium domus Professae Praesidem, ad quem mittebantur, perlata sunt. Quas si recepisset in tempore, totam rem haud dubiè disturbasset. Anno demum millesimo sexcentesimo quinto, Paulus V. Pontifex

Maximus potestatem fecit legitimè inquirendi in virtutes & miracula B. Patris, vt in Sanctorum nùmerum more solenni auctoritate Apostolica referretur. Anno mox M. DC. IX. idem Pontifex omnium ferè Principum, aliarumque Christianorum potestatum rogatu, de sententia Cardinaliù sacris ritibus praefectorum, post rite diligentèq; cognitam causam venerabilem virum declarauit Beatum: voluitq; Societati vbique terrarum suis in templis licere illum publicis Missarum, officijque diuini honoribus venerari: addito, vt in diem B. Patris anniuersarium, cuius etiam non de Societate sacerdoti, in Romana domo templo, vbi sacra eius ossa requiescunt, idem ius faceret: Maturante iam diuinissima Trinitate suo fideli seruo tam diu dilatos inter mortales honores, quasi saenore longo multiplicatos reddere, ad sui maiorem gloriam nominis, opemq; mortaliù. Què videlicet cura vnica fuit semper Ignatio.

F I N I S.

INDEX